

Sosyal Hizmette Güncel Konular III

Editörler

İshak AYDEMİR

Meral ÖZTÜRK

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-897-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Sosyal Hizmette Güncel Konular III	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
İshak AYDEMİR ORCID iD: 0000-0001-8910-9413 Meral ÖZTÜRK ORCID iD: 0000-0001-7570-5361	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	MED022000
	DOI
	10.37609/akya.4008

Kütüphane Kimlik Kartı
Sosyal Hizmette Güncel Konular III / ed. İshak Aydemir, Meral Öztürk.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
216 s. : şekil, tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253758974

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 35 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 3800’ü aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan **“Bilimsel Araştırmalar Kitabı”** serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl mart ve eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Hak Temelli Sosyal Hizmet Perspektifinden Dijitalleşme: E-Devlet Üzerinden Bir İnceleme.....	1
	<i>Berna Nur YILDIZ</i> <i>Tuğçe BUL</i>	
Bölüm 2	Sığınmacı ve Göçmen Kız Çocukları: Erken Gebelik, Haklar ve Hizmet Erişimi, Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirme.....	15
	<i>Özgür SAĞLAM</i>	
Bölüm 3	Ergenlerde Dijital Bağımlılıkla Mücadelede Sosyal Hizmetin Koruyucu ve Güçlendirici Rolü	29
	<i>Hilal KÖK</i>	
Bölüm 4	İstihdam Meselesinin Ötesinde: Neet Gençlik	49
	<i>Merve ÇİTİL</i>	
Bölüm 5	Krize Müdahale Yaklaşımı Ekseninde İntihar Olgusu ve Sosyal Hizmet ...	71
	<i>Havva Nur ÇEBİ</i> <i>Gülsüm ÇAMUR</i>	
Bölüm 6	Çalışma Hayatının Sessiz Tehlikeleri: Psikososyal Riskler.....	87
	<i>Kamil ATEŞ</i>	
Bölüm 7	Gelişmiş Ülkelerde Yaygın, Türkiye’de Sınırlı Bir Alan: Endüstriyel Sosyal Hizmet	141
	<i>Kamil ATEŞ</i>	
Bölüm 8	Madde Kullanım Bozukluğu Kadınlarda: Damgalama, Umut, Utanç ve Çaresizlik Döngüsünde Sosyal Hizmetin Rolü	173
	<i>Sevda YALÇIN</i>	
Bölüm 9	Dijital Ekosistemde İlişkisel Dönüşüm: Lovebombing (Aşk Bombardımanı) ve Ghosting (Hayaletleşme) Örneği	189
	<i>Bülent ÖNGÖREN</i>	

YAZARLAR

Dr. Kamil ATEŞ

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel
Müdürlüğü

Arş. Gör. Tuğçe BUL

Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD

Prof. Dr. Gülsüm ÇAMUR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sosyal Hizmet AD

Havva Nur ÇEBİ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs
Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Sosyal Hizmet AD

Merve ÇİTİL

Sosyal Hizmet Uzmanı, Sağlık Bakanlığı,
Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal
Hizmet AD

Dr. Hilal KÖK

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Doç. Dr. Bülent ÖNGÖREN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Seydikemer
Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Sosyal
Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Gör. Özgür SAĞLAM

İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Hizmet
Bölümü

Sevda YALÇIN

Sosyal Hizmet Uzmanı, Aile ve Sosyal
Hizmetler Bakanlığı, Gülhane Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sosyal Hizmet AD, Doktora
Öğrencisi

Arş. Gör. Berna Nur YILDIZ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD

Bölüm 1

HAK TEMELLİ SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN DİJİTALLEŞME: E-DEVLET ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Berna Nur YILDIZ¹
Tuğçe BUL²

GİRİŞ

Dijitalleşme, hayatın pek çok alanında köklü değişim ve dönüşümlere yol açarken, sosyal hizmet disiplini de doğrudan etkileyen yapısal bir değişim sürecini beraberinde getirmiştir (Birinci, 2023). Özellikle e-Devlet uygulamalarının yaygınlaşması, sosyal hizmetlerin planlanması, sunulması ve izlenmesinde yeni olanaklar yaratmakta; bireylerin sosyal haklara erişim biçimlerini yeniden şekillendirerek güçlendirmektedir. Bu dönüşüm, sosyal hizmetin temel değerleri arasında yer alan insan onuru, sosyal adalet, eşitlik ve hak temelli yaklaşım açısından hem önemli fırsatlar hem de yeni etik ve yapısal riskleri içinde barındırmaktadır.

Bu çalışma, hak temelli sosyal hizmet perspektifinden dijitalleşme sürecini, e-Devlet uygulamaları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, e-Devlet sisteminin sosyal hizmetlerde erişilebilirlik, eşitlik, katılım ve hesap verebilirlik ilkelerini nasıl etkilediğini ortaya koymayı; aynı zamanda dijitalleşme sürecinde ortaya çıkan sınırlılıkları ve risk alanlarını tartışmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle çalışma, sosyal hizmet alanında dijital dönüşümün yalnızca teknik bir modernleşme olarak değil, hak temelli bir yeniden yapılandırma süreci olarak değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekerek literatüre kuramsal ve uygulamaya dönük bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

¹ Arş. Gör., Arş. Gör. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD., bernanur.yildiz@sbu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8042-2291

² Arş. Gör., Arş. Gör. Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD., tugce.bul@usak.edu.tr ORCID iD: 0009-0001-1883-6602

hak temelli yaklaşım ile sosyal hizmet mesleğinin etik ile ve değerlerinin sürecin merkezine yerleştirilmesiyle mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, e-Devlet Kapısı. 01.12.2025 tarihinde <https://www.turkiye.gov.tr/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi> adresinden erişildi.
- Atatanır, H., & Karataş, K. (2019). Yoksulluğa Hak Temelli Yaklaşım. *İnsan ve İnsan*, 6(21), 453-475. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.494872>
- Birinci, M. (2023). Dijitalleşme Ve Sosyal Hizmet: Sosyal Hizmet Yönetiminde Dijitalleşme. *Çekmece Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 1-28.
- Boyalı, H. (2023). Türkiye'de Vatandaş Odaklı İdare: E-Devlet Ötesi Dijitalleşen Kamu. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(2), 172-190.
- Buzkiran, M. K., Arıcı, A., Kavak, G., Arslankılıç, D., Yalçın, E., & Arı, Ş. U. (2025). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Sosyal Çalışmacıların Dijitalizasyon Farkındalığı Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 9(56), 689-703.
- Cooner, T. S., E. Beddoe, H. Ferguson, and Y. Joy. 2020. "The use of Facebook in Social Work Practice with Children and Families: Exploring Complexity in an Emerging Practice." *Journal of Technology in Human Services* 38 (2): 137–158. <https://doi.org/10.1080/15228835.2019.1680335>.
- Çarıkçı, O. (2010). Türkiye'de e-devlet uygulamaları üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(12), 95-122.
- Demirel, D. (2006). E-devlet ve Dünya Örnekleri. *Sayıştay Dergisi*(61), 83-118.
- Durmuşoğlu, T., & Genel, Z. (2022). Pasif Paydaş Olarak Vatandaşın E-İletişim İle Aktif Paydaşa Dönüşümü: Cimer Uygulaması Örneği. *Denetim*(24), 70-90.
- Gedik, M. (2020). Sosyal hizmetlerde "hak temelli" yaklaşım. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 28-57.
- İTO, & Kırçova, İ. (2003). *E-devlet uygulamaları ve Ekonomiye Etkileri*. İstanbul Ticaret Odası.
- Maraş, G. (2011). Kamu Yönetimlerinde E-devlet ve E-demokrasi ilişkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(37), 121-144.
- OECD. (2021). *Human rights in the digital age*. OECD Publishing.
- Oktay, T., & Durmuş, M. (2024). E-Demokrasi Bağlamında Yerel Yönetimler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 33(3), 1-37.
- Martin, J. N., F. Millán, and L. F. Campbell. 2020. "Telepsychology Practice: Primer and First Steps." *Practice Innovations* 5 (2): 114–127. <https://doi.org/10.1037/pri0000111>.
- Mehra, B., E. S. Sikes, and V. Singh. 2020. "Scenarios of Technology Use to Promote Community Engagement: Overcoming Marginalization and Bridging Digital Divides in the Southern and Central Appalachian Rural Libraries." *Information Processing and Management* 57 (3): 102129. <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2019.102129>.
- Metin, H., & Altunok, M. (2002). Karşılaştırmalı bir yaklaşımla kamu yönetimi ve özel sektörde halkla ilişkiler. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(3), 79-99.
- Segal, M., Lens, O., & Gur, A. (2025). Perspectives on social work in the digital age. *Ethics and Social Welfare*, 19(4), 380–398. <https://doi.org/10.1080/17496535.2025.2517104>
- Schaffer, C. T., P. Nakrani, and P. A. Pirraglia. 2020. "Telemental Health Care: A Review of Efficacy and Interventions." *Telehealth and Medicine Today* 5 (4): 343–347. <https://doi.org/10.30953/tmt.v5.218>.
- Schoech, D. (1987) "Information Systems: Agency", in Anne Minahan (Board of Ed.), Encyclopedia of Social Work, Eighteen Edition, vol.1., Silver Spring Maryland: National Association of Social Workers Press, 920-931. Schoech, D. (1999) Human Services Technology: Understanding, Designing, and Implementing Computer and Internet Applications in the Social Services, Second

Sosyal Hizmette Güncel Konular III

- Edition of Human Services Computing: Concepts and Applications, New York: The Haworth Press.
- Tufan, B., Sayar, Ö. Ö. ve Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal bir hak olarak sosyal hizmet. Antalya: Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 76- 86.
- Tuncay, T. (2010). E-Sosyal Hizmetler: İnsani Hizmetlerde Bilişim Teknolojisi Uygulamaları. United Nations. (2012). *The Human Rights-Based Approach to Social Protection*. United Nations.
- Zararsız, Ö. F. (2022). *Türkiye’de Devlet – Vatandaş İlişkisi Ve Vatandaşlık Pratiklerini Yeniden Sorgulamak* Hacı Bayram Veli]. Ankara
- Zengin, O., & Altındağ, Ö. (2016). Bir insan hakları mesleği olarak sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 179-190.
- Zengen, Olga., Marina E. (2009). *Guide to Corporate Human Rights Impact Assessment Tools*. Business in Human Rights Center

Bölüm 2

SIĞINMACI VE GÖÇMEN KIZ ÇOCUKLARI: ERKEN GEBELİK, HAKLAR VE HİZMET ERİŞİMİ, SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRME

Özgür SAĞLAM¹

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi boyunca sürekli olarak var olan ve toplumsal yapıları derinden etkileyen bir olgudur. İnsanlar, tarih boyunca yaşam koşullarını iyileştirmek, güvenli bir ortam sağlamak ve daha istikrarlı ekonomik ve sosyal koşullara erişmek amacıyla yer değiştirmişlerdir. Bu süreç, yalnızca coğrafi bir değişimi değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik uyum süreçlerini de kapsayan karmaşık bir olgudur (Urk, 2010). Göç, hem göç eden bireyleri hem de onları kabul eden toplumları etkileyen çok boyutlu bir durum olarak, insan hakları perspektifiyle ele alınması gereken bir sosyal meseledir.

Zorunlu göç, mültecilik ve sığınmacılık, göç olgusunun en hassas ve riskli biçimlerini oluşturur. Bu süreçler, bireylerin temel haklarını ve güvenliğini tehdit ederken, onları yabancı bir ülkede hayatta kalma ve uyum sağlama mücadelesine zorlamaktadır (Mülteci Derneği, 2014). Mülteciler, sığınmacılar ve özellikle adolesan yaş grubundaki kız çocukları, göç sürecinde sağlık, psikolojik ve sosyal destek açısından ciddi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Göç edilen ülkedeki yasal prosedürlerin ve hizmet sistemlerinin erişilebilir, adil ve insan haklarına uygun olması, bu risklerin azaltılmasında kritik bir rol oynamaktadır (Mülteci Derneği, 2015).

Suriye'deki iç savaş, tarihsel olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en yüksek sayıda zorunlu göç hareketine yol açmış ve milyonlarca insanı Türkiye, Lübnan, Ürdün ve diğer komşu ülkelere sığınmaya mecbur bırakmıştır (UNCHR, 2014). Türkiye, coğrafi konumu ve sınır komşuluğu nedeniyle en fazla Suriyeli

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, saglamozgurr@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-1307-9267

sağlayacak uyum politikalarının geliştirilmesini gerektirmektedir. Eğitim, bu sürecin en temel araçlarından biridir. Zorunlu eğitim çağındaki tüm çocukların okul sistemi içinde tutulması, okulu terk edenlerin erken dönemde tespit edilerek yeniden eğitime kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, okul ile aile arasında köprü işlevi görecektir okul sosyal hizmeti uygulamalarının hayata geçirilmesi, adölesan gebeliklerin önlenmesinde etkili bir koruyucu mekanizma sunacaktır.

Barınma ve istihdam alanlarında bütüncül politikalar geliştirilmesi; mültecilerin güvencesiz yaşam koşullarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Yerel yönetimlerin, merkezi idare ile iş birliği içinde aktif rol alması; saha ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili yanıt verilmesini mümkün kılacaktır. Ayrıca sağlık hizmetlerine erişimde dil engelinin azaltılması, tercüman istihdamının artırılması ve göçmen dostu sağlık birimlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, sığınmacı ve mülteci bireylerin insan haklarına dayalı, kapsayıcı ve sürdürülebilir politikalarla desteklenmesi; adölesan gebelikler başta olmak üzere birçok yapısal sorunun önlenmesinde kilit rol oynayacaktır. Göçün bir tercih değil zorunluluk olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak, her bireyin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme hakkı olduğu temel ilke olarak benimsenmelidir.

KAYNAKLAR

- Adanu, R. M., & Johnson, T. R. (2009). Migration and reproductive health: A focus on adolescent females. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 106(3), 206–210. <https://doi.org/10.1016/j.ijgo.2009.03.028>
- Anderson, D. (1955). *The personal status law of Syria: A study of family law*. Princeton University Press.
- Artuk, M. E., Gökçen, A., & Yenidünya, C. (2005). *Gerekçeli ceza kanunları*. Legal Yayıncılık.
- Asar, A. (2004). *Türk yabancılar mevzuatında yabancı ve hakları* (2. bs.). Emek Ofset.
- Aydemir, E. (2011). *Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler: Çocuk gelinler*. Uşak Yayınları.
- Başer, M. (2000). Adölesan cinselliği ve gebelik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(1), 50–54.
- Berger, M. S. (1997). The legal system of family law in Syria. *Bulletin d'Études Orientales*, 49, 115–127.
- Bulut, S., Gürkan, A., & Sevil, Ü. (2008). Adölesan gebelikler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 10(4), 37–44.
- Bulut, I. (1991). Türkiye'de erken evlenmeler. İçinde *Aile ansiklopedisi* (Cilt 2). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Çavlin, A. (2019). *2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması* [PDF]. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Değirmenci, O. (2014). Ceza hukukunda yanılma kavramı ve hukuka uygunluk nedenlerinde yanılma. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 110, 182–183.
- Ekşi, N. (2006). *Yabancılar hukukuna ilişkin temel konular*. Beta Yayınları.
- Erdoğan, M. (2019). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. Orion Kitabevi.

Sosyal Hizmette Güncel Konular III

- Erman, R. B. (2006). *Yanılmanın ceza sorumluluğuna etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). *Geçici koruma statüsündeki yabancıların sayısal verileri*. T.C. İçişleri Bakanlığı. <https://www.goc.gov.tr>
- Gökçe, B. (1991). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *İçinde Aile yazıları I: Temel kavramsal yapı ve tarihi süreç* (ss. 206–216). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ., & Aydıngün, İ. (Ed.). (1998). *Türkiye’de iç göç: Sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Kalabalık, H. (2009). *İnsan hakları hukuku*. Seçkin Yayınları.
- Kuçuradi, I. (2004). *İnsan haklarına yönelik tehditler*. Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları ve Felsefesi Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Molina, R. C., Roca, C. G., Zamorano, J. S., & Araya, E. G. (2010). Family planning and adolescent pregnancy. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics and Gynaecology*, 24, 209–222.
- Mülteci Derneği. (2014). *Mülteci ve sığınmacı hakları raporu*.
- Mülteci Derneği. (2015). *Sığınmacılar ve geçici koruma süreçleri: Hak temelli değerlendirmeler*.
- Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma Derneği. (2020). *Geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus raporu*.
- Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma Derneği. (2021). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitim durumu*.
- Öztürk, E. (2020a). *Travma ve dissosiyasyon: Psikotravmatoloji temel kitabı* (2. bs., ss. 33–56). Nobel Tıp Kitabevi.
- Öztürk, E. (2020b). Psikotarih, travma ve dissosiyasyon. *İçinde Psikotarih* (ss. 1–21). Türkiye Klinikleri.
- Sağlam, Ö. (2022). *Suriyeli adolesan gebelerin ekolojik sistem teorisi çerçevesinde değerlendirilmesi* (Yayımlanmış doktora tezi).
- Sarıgül, A. T. (2019). Ceza hukukunda hata kavramı ve suçun maddi unsurlarında hatanın ceza sorumluluğuna etkisi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 663–693.
- Sır, A., Bayram, Y., & Özkan, M. (1998). Zoraki iç göçün ruh sağlığına etkileri üzerine bir ön çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1(2), 83–88.
- Soyer-Güleç, S. (2008). Türk Ceza Kanununda haksızlık yanılığı (m. 30/4). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 59–91.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2016). *Türkiye’de geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik ihtiyaç analizi (2016–2018)*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). *Türkiye aile yapısı araştırması*. TÜİK.
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. (2018). *Adolesan sağlığı ve gebelik*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- UNDP, ILO, & WFP. (2017). *Regional human development report: Syrian refugees in Turkey*.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2014). *Syria crisis and global displacement report*.
- World Health Organization. (2009). *Adolescent pregnancy: Issues in adolescent health and development*.
- World Health Organization. (2015). *Adolescent pregnancy: Preventing early pregnancy*.
- World Health Organization. (2020). *Adolescent pregnancy: Key facts*. <https://www.who.int>

Bölüm 3

ERGENLERDE DİJİTAL BAĞIMLILIKLA MÜCADELEDE SOSYAL HİZMETİN KORUYUCU VE GÜÇLENDİRİCİ ROLÜ

Hilal KÖK¹

GİRİŞ

Dijital teknolojiler, özellikle son yıllarda toplumsal yaşamın hemen her alanında köklü dönüşümlere yol açmıştır. Bireylerin iletişim biçimlerinden öğrenme pratiklerine, aile içi ve sosyal ilişkilerinden kimlik inşa süreçlerine kadar geniş bir etki alanına sahip olmuştur. Günümüzde hemen her yaştan birey dijital teknolojiler ile ilişki halindedir. İnternet, akıllı telefonlar, sosyal medya platformları ve çevrim içi oyunlar, özellikle ergenler açısından gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Ergenlik dönemi; biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin yoğun olarak yaşandığı, bireyin kimlik geliştirme, aidiyet kurma ve bağımsızlaşma çabalarının ön plana çıktığı kritik bir gelişim evresidir (Steinberg, 2014). Ergenlik döneminde dijital teknolojilerin kullanımı, bilgiye hızlı erişim ve çevrimiçi kolaylıklar gibi fırsatların yanı sıra pek çok riski de barındırmaktadır.

Bağımlılık denilince ilk akla gelen bireyin çeşitli maddelere aşırı eğilim göstermesi ve zarar görmesine rağmen vazgeçememesi olmaktadır (Ögel, 2001). Dijital teknolojilerin kontrolsüz ve aşırı kullanımının kompulsif bir hâl alması durumunda “dijital bağımlılık” olarak adlandırılan önemli bir sorun alanı ortaya çıkmaktadır. Bağımlılık yapan internet kullanımı, uyuşturucu madde içermeyen bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlanabilmektedir (Young, 1998). Teknoloji bağımlılığı, teknolojik araçlara yönelik bireyin yoğun ilgisini kontrol edememesi, buna erişemediği durumda ciddi düzeyde yoksunluk yaşaması olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle dijital bağımlılık yaşayan birey, erişim olmadığında duygu durum bozukluğu yaşamakta, çevresine ve olaylara yönelik toleransı azalmakta, çatışmaya yakın bir ruh hali sergilemektedir (Griffiths, 1995).

¹ Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ture.hilal@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5184-0320

ergenleri çevresi içinde değerlendirerek koruyucu ve güçlendirici müdahaleleri bir arada sunabilme kapasitesine sahiptir. Dijital bağımlılığın önlenmesi ve etkilerinin azaltılmasında sosyal hizmetin bütüncül müdahalelerinin her alanda yaygınlaştırılması; birey, aile ve toplumun iyilik haline katkı sunacaktır.

KAYNAKLAR

- Abbas, H., Rasheed, N., Mani, U. A., & Kumar, M. (2024). Internet addiction among MBBS students at a New Delhi medical college: Prevalence and determinants of a silent pandemic. *Journal of family medicine and primary care*, 13(2), 730–735. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_1242_23.
- Aboujaoude E, Gega L. (2021). Editorial Perspective: Missing the forest for the trees—how the focus on digital addiction and gaming diverted attention away from wider online risks. *Child Adolesc Ment Health*, 26(4), 369–71.
- Aksoy, G. ve Çetin, M. (2022). Ebeveyn tutumlarını algılama ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Etkiler Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 63–70.
- Aslan, A., Turgut, Y.E., & Karakuş-Yılmaz, T. (2019). Implementation of design-based research in software engineering education: A case of final project course. *Journal of Computer and Education Research*, 7(14), 480–495. <https://doi.org/10.18009/jcer.610441>
- Aslan, H., Başçılar, M., & Karataş, K. (2022). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 23(3), 266–274.
- Batıgün A.D., Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 213–2199.
- Bonnaire, C., Liddle, H. A., Har, A., Nielsen, P., & Phan, O. (2019). Why and how to include parents in the treatment of adolescents presenting Internet gaming disorder?. *Journal of behavioral addictions*, 8(2), 201–212. <https://doi.org/10.1556/2006.8.2019.27>
- Bonnaire, C., & Phan, O. (2017). Relationships between parental attitudes, family functioning and Internet gaming disorder in adolescents attending school. *Psychiatry research*, 255, 104–110. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.05.030>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Cemiloğlu, D., Almourad, M. B., McAlaney, J., & Ali, R. (2022). Combatting digital addiction: Current approaches and future directions. *Technology in Society*, 68, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101832>
- Chang, F. C., Chiu, C. H., Lee, C. M., Chen, P. H., & Miao, N. F. (2014). Predictors of the initiation and persistence of internet addiction among adolescents in Taiwan. *Addictive behaviors*, 39(10), 1434–1440. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2014.05.010>
- Cho S-M, Sung M-J, Shin K-M, Lim KY, Shin Y-M. (2013). Does psychopathology in childhood predict internet addiction in male adolescents? *Child Psychiatry Hum Dev*, 44(4), 549–55.
- Chung, T. W. H., Sum, S. M. Y., & Chan, M. W. L. (2019). Adolescent Internet Addiction in Hong Kong: Prevalence, Psychosocial Correlates, and Prevention. *The Journal of adolescent health : official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 64(6S), S34–S43. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.12.016>
- Çetinkaya, S. (2019). Algılanan anne baba tutumlarının ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, SBE.
- Çiftçi, A. (2023). Ergenlik dönemi ve aile ilişkilerinin benlik algısı ve sosyal anksiyete üzerindeki etkileri. *Kapadokya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 219–225.
- Çukurluöz, Ö. (2016). Lise Öğrencilerinin Dijital Bağımlılıklarının İncelenmesi: Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ding, K., & Li, H. (2023). Digital Addiction Intervention for Children and Adolescents: A Scoping Review. *International journal of environmental research and public health*, 20(6), 4777. <https://doi.org/10.3390/ijerph20064777>
- Ding, K., Shen, Y., Liu, Q., & Li, H. (2023). The effects of digital addiction on brain function and structure of children and adolescents: A scoping review. *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 12(1), 15. <https://doi.org/10.3390/healthcare12010015>
- Durmaz, Ö. (2023). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Erkan, A.M. (2025). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılıkları ile matematik kaygıları ve matematik akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- García-Ortiz, C., Lorenzo-González, M., Fernández-Sánchez, J., Solano-Lizcano, V., Del Coso, J., & Collado-Mateo, D. (2025). Recommendations for Physical Exercise as a Strategy to Reduce Problematic Use of the Internet and Digital Devices: A Perspective. *International journal of environmental research and public health*, 22(5), 753. <https://doi.org/10.3390/ijerph22050753>
- Glickman, E.A., Choi, K.W., Lussier, A.A., Smith, B.J., Dunn, E.C. (2021). Childhood emotional neglect and adolescent depression: assessing the protective role of peer social support in a longitudinal birth cohort. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 1-9. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.681176>
- Griffiths, M. D. (1995). *Adolescent gambling*. London: Routledge.
- Griffiths, M.D., Kuss, D.J., & King, D.L. (2012). Video Game Addiction: Past, Present and Future. *Current Psychiatry Reviews*, 8, 308-318.
- Hong, E., Ryu, J. (2021). Effects of practical hobbies on children's device usage and media addiction in Korea. *J Hum Behav Soc Environ*, 32(3), 1-7.
- Hong, W., Liu, R.-D., Ding, Y., Oei, T., Zhen, R., & Jiang, S. (2019). Parents' Phubbing and Problematic Mobile Phone Use: The Roles of the Parent-Child Relationship and Children's Self-Esteem. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(12), 779-786.
- Irmak, A. Y. & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137.
- Jorgenson, A. G., Hsiao, R. C., & Yen, C. F. (2016). Internet Addiction and Other Behavioral Addictions. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 25(3), 509-520. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2016.03.004>
- Jun, S., & Choi, E. (2015). Academic Stress and Internet Addiction from General Strain Theory Framework. *Computers in Human Behavior*, 49, 282-287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.001>
- Karaca S, Gök C, Kalay E, Başbuğ M, Hekim M, Onan N, Ünsan Barlas G. (2016). Ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi. *Clin Exp Health Sci*, 6(1), 14-9.
- Kaya, A. ve Demir, S. (2021). Annelerdeki teknoloji bağımlılığı düzeyi ile dijital ebeveynlik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Teknoloji ve Ebeveynlik Dergisi*, 3(3), 70-88.
- Kaya, A., Dalgıç, A.I. (2021). How does Internet Addiction Affect Adolescent Lifestyles? Results from a School-Based Study in the Mediterranean Region of Turkey. *J Pediatr Nurs*, e38-e43. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2021.01.021>
- Kaya, A., & Pazarcıkcı, F. (2023). Structural equation modeling analysis of risk factors for digital game addiction in adolescents: A web-based study. *Archives of psychiatric nursing*, 43, 22-28. <https://doi.org/10.1016/j>
- Keskin, B. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı ile Psikolojik Sağlamlık ve Bilinçli Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Liu, S. C., Huang, C. F., & Yen, C. F. (2009). The associations between aggressive behaviors and internet addiction and online activities in adolescents. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 44(6), 598-605. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2008.11.011>

- Kurtaran, S. (2025). Ortaokul Öğrencilerinde Dijital Bağımlılık İle Akran Zorbalığı Ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muş.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017). Social Networking Sites and Addiction: Ten Lessons Learned. *International journal of environmental research and public health*, 14(3), 311. <https://doi.org/10.3390/ijerph14030311>
- Lauricella, A. R., Wartella, E., & Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11–17. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.12.001>
- Lee, B. W., & Stapinski, L. A. (2012). Seeking safety on the internet: relationship between social anxiety and problematic internet use. *Journal of anxiety disorders*, 26(1), 197–205. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2011.11.001>
- Li, Z., Xia, X., Sun, Q., & Li, Y. (2023). Exercise intervention to reduce mobile phone addiction in adolescents: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Frontiers in psychology*, 14, 1294116. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1294116>
- Lissak, G. (2018). Adverse physiological and psychological effects of screen time on children and adolescents: Literature review and case study. *Environ Res*, 164, 149–57.
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2010). Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: The role of online skills and internet self-efficacy. *New Media & Society*, 12(2), 309–329.
- Lu, P., Qiu, J., Huang, S., Wang, X., Han, S., Zhu, S., Ning, Y., Zeng, F. F., & Yuan, Y. (2025). Interventions for Digital Addiction: Umbrella Review of Meta-Analyses. *Journal of medical Internet research*, 27, e59656. <https://doi.org/10.2196/59656>
- McKenna, K. Y. A., Green, A. S., & Gleason, M. E. J. (2002). Relationship formation on the Internet: What's the big attraction? *Journal of Social Issues*, 58(1), 9–31. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00246>
- Orhon, F., Ergin, A., Topçu, S., Çolak, B., Almış, H., Durmaz, N., Aygün, B., Boran, P., Bağ, Ö., Ayçiçek, T., Altun, D., & Başkan, S. (2023). The role of social support on the relationships between internet use and sleep problems in adolescents during COVID-19 pandemic: a multicentre study. *Child and adolescent mental health*, 28(1), 117–123.
- Ögel, K. (2001). *İnsan, yaşam ve bağımlılık. Tartışmalar ve gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Park, S. & Schepp, K. G. (2015). A systematic review of research on children of alcoholics: Their inherent resilience and vulnerability. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 122–1231.
- Paş, B. (2023). Ergenlerin Dijital Bağımlılık Düzeyleri İle Özsaygıları Ve Etkileşim Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Malatya.
- Saliebey, D. (2008). The strengths perspective: Putting possibility and hope to work in our practice. In *Comprehensive handbook of social work and social welfare: The profession of social work* (Vol. 1, ss. 123–142).
- Steinberg, L. (2014). *Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Şahin, C. (2020). Sosyal Medya Bağımlılığı. İçinde Teknoloji Bağımlılıkları (ss. 79-99). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık TİC. LTD. ŞTİ.
- Şahin, M., Keskin, S., Yurdugül, H. (2019). Impact of family support and perception of loneliness on game addiction analysis of a mediation and moderation. *Int J Game Based Learn*, 9(4), 15-30.
- Tariq A, Khan A, Bashir A. (2020). Social Work and Inclusive Education: Understanding the Role of Social Workers in Realizing the Educational Needs of Children with Disability. *Social Work Bulletin*, 1, 35-49. [cited 2022 December 11].
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastir-masi-2024-53638> adresinden 09.12.2025 tarihinde alınmıştır.

- Xia M., Fosco G. M., & Feinberg M. E. (2016). Exam in inreciprocal influences among family climate, school attachment and academic self-regulation: Implications for school success. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 442-452.
- Vukosavljevic-Gvozden, T., Filipovic, S., & Opacic, G. (2015). The mediating role of symptoms of psychopathology between irrational beliefs and internet gaming addiction. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 33(4), 387-405. <https://doi.org/10.1007/s10942-015-0218-7>
- Wu, X., Chen, X., Han, J., Meng, H., Luo, J., Nydegger, L., & Wu, H. (2013). Prevalence and factors of addictive Internet use among adolescents in Wuhan, China: interactions of parental relationship with age and hyperactivity-impulsivity. *PloS one*, 8(4), e61782. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0061782>
- Yalçın Irmak, A., & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç yetişkinlerde dijital oyun bağımlılığı, güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(5), 128-137.
- Yılmaz, E. ve Yılmaz, M. (2023). Algılanan anne baba tutumunun dijital oyun bağımlılığıyla ilişkisi. *Dijital Bağımlılık Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 45-60.
- Yu L., & Shek D. T. L. (2013). Internet addiction in Hong Kong adolescents: A three-year longitudinal study. *Journal of Pediatric. Adolesc. Gynecol*, 26,10-17.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Yücel N. (2009). Ergenlerin Akran İlişkileri ve Yalnızlık Düzeylerinde Evde İnternet Kullanımının Etkisinin İncelenmesi, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara:
- Zhu, J., Zhai, Y., Meng, X., Zhang, Z., & Yuan, X. (2025). The relationship between physical activity and Internet addiction among Chinese adolescents: exploring latent profile analysis and multi-level mediating mechanisms. *Frontiers in psychology*, 16, 1628586. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1628586>

Bölüm 4

İSTİHDAM MESELESİNİN ÖTESİNDE: NEET GENÇLİK

Merve ÇİTİL¹

GİRİŞ

NEET kavramı, İngilizce “Not in Education, Employment or Training” ifadesinin kısaltması olarak, eğitimde, istihdamda ya da herhangi bir mesleki eğitim programında yer almayan gençleri tanımlamak amacıyla geliştirilmiştir. İlk kez 1999 yılında Birleşik Krallık’ta kullanılmaya başlanan bu terim, başlangıçta yalnızca 16–18 yaş aralığındaki gençlerin istatistiksel izlenmesini amaçlayan teknik bir sınıflama olarak ortaya çıkmıştır. Ancak kısa sürede yalnızca istatistiksel bir tanım olmanın ötesine geçmiş; gençlik politikalarının anahtar kavramlarından biri haline gelmiştir. Zamanla Avrupa ülkelerinde ve Türkiye’de de yaygınlık kazanmış, sosyal politika belgelerinde, gençlik stratejilerinde ve istihdam odaklı müdahalelerde sıklıkla kullanılan bir kategoriye dönüşmüştür. Bu kavram, özellikle genç işsizliğini azaltma, gençlerin sistemle entegrasyonunu sağlama ve toplumsal refahı artırma hedefleriyle ilişkilendirilmiş; sosyal politika araçlarının odağı haline gelmiştir. Ancak kavramın sınırları, tanıma dâhil edilen veya edilmeyen bireylerin niteliği, politik işlevi ve gençlerin deneyimlerini nasıl temsil ettiği konuları zamanla eleştiri konusu olmuştur. Zira NEET, görünüşte nötr bir kavram gibi dursa da gençliğin çok katmanlı toplumsal, ekonomik ve psikolojik gerçekliklerini tek boyutlu bir çerçeveye sıkıştırmakta; kimi zaman da gençleri bireysel olarak “başarısız”, “atıl” ya da “sorunlu” olarak kodlayan bir etiketleme mekanizmasına dönüşmektedir (Yates & Payne, 2006). Bu bağlamda Scott Yates ve Malcolm Payne’in (2006) yayımladığı “Not so NEET? A Critique of the Use of ‘NEET’ in Setting Targets for Interventions with Young People” başlıklı makalesi, NEET kavramına yönelik en kapsamlı eleştirel analizlerden birini sunar.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Sağlık Bakanlığı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet AD, mervacitil@gmail.com, ORCID iD: 0009-0004-4480-1720

katılımını teşvik eden yapılar, bu başarıyı mümkün kılan temel politika bileşenleridir. Bu politikalar NEET statüsünü azalmayı, gençlerin psikososyal iyilik hallerini yükseltip korumayı, öznelliğini, toplumsal katkı ve katılımlarını desteklemeyi hedeflemektedir.

Türkiye’de ise gençlik politikalarının büyük ölçüde bireysel gelişim ve istihdam edilebilirlik eksenli şekillendiği, risklere karşı koruyucu-önleyici, hak temelli, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve yerel eşitsizlikleri gözetken bütüncül sosyal politika anlayışından oldukça uzak bir görünüm sergilendiği görülmektedir. Gençlerin karar alma süreçlerine katılımı sembolik düzeyde kalmakta, sosyal hizmetlerin kapsamı ve erişimi ise sınırlı ve parçalı bir şekilde sunulmaktadır. Liyakat sistemine yönelik güvenin sarsılması, düşük ücretli, güvencesiz işlerin yaygınlığı ve kamu politikalarının sınırlı kapsayıcılığı NEET olgusunun sürekliliğini beslemektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de NEET gençliğine yönelik politikaların yalnızca istihdamı artırma hedefiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda psikososyal iyilik hali, sosyal içermeye, eğitimde adalet, toplumsal cinsiyet ve fırsat eşitliği, liyakate dayalı güvenli, hesap verebilir sistemlerin inşası, erken dönem yoksullukla mücadeleyle odaklanan çok boyutlu bir çerçevede yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Gençlerin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme hakkı temel alınmalı, yapısal koşullara duyarlı, hak temelli ve katılımcı sosyal politika stratejileri geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Açar, E., & Güneş, C. (2023). OECD ülkelerinde makroekonomik faktörlerin ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranına etkisi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(31), 56–68. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.1314685>
- Ak, Y., Polat, K., Toktaş, D., & Şahin Söylemez, S. (2021). Neden ve etki boyutlarıyla “Ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirmede (NEİY)” olan gençler. L. Şahin, M. E. Kocakaya, & O. Akgül (Eds.), *Türkiye’de eğitim, istihdam ve yetiştirmede olmayan gençler* (ss. 1–124). İstanbul Üniversitesi Yayınları. <https://doi.org/10.26650/B/SS46.2021.014.01>
- Altınsoy, H. (2020). Türkiye’de genç işsizliğinin boyutları ve çözümüne ilişkin öneriler. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 11(1), 69–89.
- Bal-Domańska, B. (2021). The impact of macroeconomic and structural factors on the unemployment of young women and men. *Economic Change and Restructuring*, 55(2), 1141–1172. <https://doi.org/10.1007/s10644-021-09341-9>
- Bayrak, R., & Tatlı, H. (2018). The determinants of youth unemployment: A panel data analysis of OECD countries. *The European Journal of Comparative Economics*, 15(2), 231–248.
- Bekker, S., & Klosse, S. (2016). NEETs – Can the Dutch meet their needs? *Politiche Sociali*, 2(2016), 249–268. <https://repository.tilburguniversity.edu/server/api/core/bitstreams/2223903c-ad98-48da-991d-31af6ab231ff/content>
- Biswas, M. M., Das, K. C., & Sheikh, I. (2024). Psychological implications of unemployment among higher educated migrant youth in Kolkata City, India. *Scientific Reports*, 14, 10171. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-60958-y>

- Bozkaya, G. (2014). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Koruma Harcamalarının Rolü [The Role of Social Protection Expenditure in the Fight against Poverty]*. International Conference on Eurasian Economies 2014, Kahramanmaraş Sütçü İmam University. Erişim adresi: <https://www.avekon.org/papers/990.pdf>
- Braziene, R., Dorelaitiene, A., & Zalkauskaite, U. (2013). Youth not in education, employment, or training in Lithuania: Subjective evaluation of experiences and possibilities in the labour market. *Social Sciences*, 81(3), 4–37. <https://doi.org/10.5755/j01.ss.81.3.5792>
- Caporale, G. M., & Gil-Alana, L. A. (2014). Youth unemployment in Europe: Persistence and macroeconomic determinants. *Comparative Economic Studies*, 56(4), 581– 591. <https://doi.org/10.1057/ces.2014.29>
- Dicks, A. (2023). *NEET in the Netherlands* [Doctoral dissertation, Maastricht University]. Maastricht University Research Publications. <https://cris.maastrichtuniversity.nl/ws/portalfiles/portal/185697713/c7821.pdf>
- Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi [DİSK-AR]. (2024, Aralık). *Asgari ücret araştırması 2025*[Rapor]. DİSK-AR. <https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2024/12/ASGARI-UCRET-ARASTIRMASI-2025.pdf>
- Ekiz, F. M., & Örk Özel, S. (2020). Genç işsizliğini belirleyen unsurlar: Türkiye örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1022–1045.
- Eurostat (2025). *Statistics on young people neither in employment nor in education or training*. Retrieved May 2025, from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction & European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction in the European Union [EMCDDA/EUDA]. (2023). *European Drug Report 2023: Drug-induced deaths in Europe* (European Drug Report). EMCDDA/EUDA. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/drug-induced-deaths_en
- Furlong, A. (2013). *Youth studies: An introduction*. Routledge.
- Friedrich Ebert Stiftung Türkiye Ofisi. (2024). *Türkiye gençlik araştırması 2024*. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/tuerkei/21629.pdf>
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2024). *2025 yılı performans programı*. <https://sgb.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGB/012014/Performans%20Programi-2025.pdf>
- GoFor. (2024, Kasım). *Gençlik ve Spor Bakanlığı 2025 bütçesi hakkında bilgi notu*. <https://go-for.org/wp-content/uploads/2024/11/Genclik-ve-Spor-Bakanligi-2025-Butcesi-Hakkinda-Bilgi-Notu.pdf>
- Gündoğan, N. (1999). Genç işsizliği ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde uygulanan genç istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1), 63–79.
- Habitat Derneği. (2020). *Türkiye'de gençlerin iyi olma hali: Saha araştırması bulguları*. Habitat Derneği Yayınları.
- Habitat Derneği & STGM. (2022). *Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençler (NEET) Araştırması*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2022-10/neet-genc-ler-arastirmasi.pdf>
- İŞKUR. (2024a). *2024 yılı faaliyet raporu*. Türkiye İş Kurumu. <https://media.iskur.gov.tr/102116/2024-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- İŞKUR. (2024b). Kurumsal tarihçe ve görevler. <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/tarihce/>
- Kara, M., & Duruel, M. (2005). Türkiye'de ekonomik büyümenin istihdam yaratamama sorunu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 367–396.
- Kaya, Y. (2024). Türkiye'de NEET gençliği sorunsalına çözüm: NEET izleme merkezlerinin oluşturulması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53, 136– 155. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3601108>
- Kellevezir, I. (2016). *Türkiye'de sürdürülebilir bir insangücü planlaması sistemi için model önerisi* (Yayınlanmış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Maguire, S. (2015). NEET, unemployment, inactive or unknown – Why does it matter? *Educational Research*, 57(2), 121– 132. <https://doi.org/10.1080/00131881.2015.1030850>

- Murat, S., & Şahin, L. (2011). Nedenleri ve sonuçları bakımından gençler arasında yaygınlaşan işsizlik. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (1), 1–48.
- OECD (2024). *Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/918d8db3-en>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Education at a glance 2020: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/69096873-en>
- Özaydın, M. M. (2013). Genç işsizlikle mücadelede aktif işgücü piyasası politikalarının rolü ve önemi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 120–145.
- Perovic, B. (2016). *Defining youth in contemporary national legal and policy frameworks across Europe*. Council of Europe. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261653/Analytical+paper+Youth+Age+Bojana+Perovic+4.4.16.pdf/eb59c5e2-45d8-4e70-b672-f8de0a5ca08c>
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2013). *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi* (27.01.2013 tarihli ve 28541 sayılı). https://gsb.gov.tr/dist/mevzuatdosyalar/mevzuatlar/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Sosyal Koruma İstatistikleri, 2023*. TÜİK. Erişim adresi – <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2023-53560>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *İstatistiklerle Gençlik, 2024* (Yayın No: 54077). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2024-54077>
- Tolgay, C., & Çakır, Ö. (2022). Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin genç işsizliğine yönelik algıları üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1680–1707.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu [TGSP]. (2021). *Türkiye'nin gençleri 2020 araştırması*. <https://tgsp.org.tr/tr/frontend/storage/documents/4me41qCsZNNydu1j3FbNsEIIIJ7GD6hRVi22f-N9j.pdf>
- Thern, E., de Munter, J., Hemmingsson, T., & Rasmussen, F. (2017). Long-term effects of youth unemployment on mental health: Does an economic crisis make a difference? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 71(4), 344–349. <https://doi.org/10.1136/jech-2016-208012>
- Susanlı, Z. B. (2016). Understanding the NEET in Turkey. *Eurasian Journal of Economics and Finance*, 4(2), 42–57. <https://doi.org/10.15604/ejef.2016.04.02.004>
- International Labour Organization. (2020). *Global wage report 2020–21: Wages and minimum wages in the time of COVID-19*.
- ILO. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_762534.pdf
- International Labour Organization. (1973). *138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi*. <https://www.ilo.org/tr/resource/138-nolu-asgari-yas-sozlesmesi>
- International Labour Organization. (2009). *Agriculture: A hazardous work*. <https://www.ilo.org/resource/agriculture-hazardous-work-0>
- İstanbul Planlama Ajansı. (2021). *Üniversite mezunu ev gençleri araştırması raporu*. İstanbul İstatistik Ofisi. <https://ipa.istanbul/pdf-flipbook-main/index.html?key=/images/Calismalar/universite-mezunu-ev-gencleri-arastirmasi-raporu-97807.pdf>
- UNESCO. (2021). *What do we mean by "youth"?* <https://en.unesco.org/youth>
- United Nations. (2008). *Definition of youth*. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>
- Usanmaz, A., & Özdemir, N. (2025). Ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençler konulu çalışmaların bibliyometrik analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(29), 191–218.
- Yaman, A. (2021). Kamu politikası analizi bağlamında Türkiye'nin gençlik politikası. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 45–71. <https://doi.org/10.21733/ibad.854915>
- Yates, S., & Payne, M. (2006). Not so NEET? A critique of the use of 'NEET' in setting targets for interventions with young people. *Journal of Youth Studies*, 9(3), 329–344. <https://doi.org/10.1080/13676260600805671>

Sosyal Hizmette Güncel Konular III

Yıldız, M. (2021). *Avrupa Ülkelerinde Gençlik Politikaları: Hollanda Örneği. Yerel Yönetimler ve Gençlik Politikaları*, 67-79.

Erişim https://www.researchgate.net/publication/350855238_Avrupa_Ulkelerinde_Genclik_Politikalari_Hollanda_Ornegi

Bölüm 5

KRİZE MÜDAHALE YAKLAŞIMI EKSENİNDE İNTİHAR OLGUSU VE SOSYAL HİZMET

Havva Nur ÇEBİ¹
Gülsüm ÇAMUR²

GİRİŞ

İntihar, kişinin kendi isteğiyle hayatına son verme eylemi olarak tanımlanırken, bu yalnızca ölümle biten bir eylem değil; aynı zamanda bireyin yaşadığı psikososyal güçlüklerin, umutsuzluk ve çaresizlik hissinin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında intihar, kişinin ruhsal, sosyal ve çevresel dengesinin bozulduğu bir kriz durumudur. İntihara neden olan unsurlar; kişinin dışlanma, yalnız kalma, iletişim eksikliği, yetersizlik hissi, kayıplar, depresyon, bağımlılık, aile içindeki çatışmalar, kimlik sorunları, stresli yaşam deneyimleri ve olumsuz çevresel faktörler gibi psikososyal etkenlerden ortaya çıkabilir (Kozatepe,2015). Bu bilgiler ışığında süreci sadece birey üzerinden değerlendirip, çevresel faktörleri ele almamak doğru olmayacaktır. Kişiyi intihara götüren süreç eksik olarak değerlendirilmiş olacak olup etkin müdahale sağlayamayabilir. Kriz, ilk ortaya çıktığı zamanlarda travma yaratan olaylar; doğal felaketler, istismar ve ani kayıplar gibi karşısında yaşanan durumu gösterirken; zamanla gelişen literatür ile birlikte sadece tetikleyiciyi değil, aynı zamanda olayın birey üzerindeki etkilerini de ön plana çıkarmaya başlamıştır (Ballou ve Litwack, 1998). Kriz kavramı, bireyin karşılaştığı olağanüstü bir durum karşısında mevcut baş etme mekanizmalarının yetersiz kalmasıyla işlevselliğini kaybetmesi biçiminde tanımlanmıştır (Ayata & Çamur, 2020). Bu bağlamda, intihar girişimi yaşayan bir bireyin baş etme mekanizmalarının işlevini kaybettiği, destek kaynaklarına ihtiyaç duyduğu kriz süreci içerisinde. Bu yüzden intihar olgusuna yalnızca psikiyatrik bir problem olarak değil, krize müdahale açısından da yaklaşabilmek

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet AD, havvanurcebi02@hotmail.com, ORCID iD: 0009-0001-1971-7533

² Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD, gcduyan@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5116-2462

aktif dinleme ve güven oluşturma teknikleri aracılığıyla bireylerin umutsuzluk hissini azaltarak yeniden yaşamla bağ kurmalarına yardımcı olabilir. İntihar düşünceleri olan bireylere yönelik kriz müdahalesi yalnızca bir krizi çözme işlevi değil, aynı zamanda bireyin başa çıkma yöntemlerini geliştirici bir süreç olarak da tanımlanabilir.

İntihar olgusunda sosyal hizmet müdahalesinin etkili olabilmesi, bireyin yaşadığı krizin tek bir boyut üzerinden değil psikososyal, ailesel ve çevresel yönleriyle birlikte değerlendirilmesine bağlıdır. Bu süreçte psikososyal değerlendirmelerin güçlendirilmesi, koruyucu ve önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının bireysel danışmanlık, aileyle çalışma, grup temelli müdahaleler, toplumsal farkındalık programları ve medya ile iş birliği gibi farklı yöntemleri birlikte kullanması, intihar riskinin azaltılmasında ve krize müdahale sürecinin etkinliğinde belirleyici olmaktadır. Hizmetlere erişimin kolaylaştırılması, personel sayısı ve mesleki yetkinliğin artırılması, sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi ve toplumsal duyarlılığın yükseltilmesi, intihar olgusuna yönelik müdahalelerde öne çıkan temel stratejiler arasındadır. Sosyal hizmetin, intihar olgusuna yönelik uygulamalarda bütüncül ve çok düzeyli bir yaklaşımı benimsemesi gerekliliği açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Sosyal hizmet uygulamaları, bireyin işlevsel dengesini yeniden kazanmasında, destek kaynaklarını etkili bir şekilde kullanmasında ve umut duygusunu pekiştirmesinde önemli bir etki yapabilir. İntihar olgusuna yönelik kriz müdahalesinin sosyal hizmetin temel hedeflerinden biri olan insan onurunu koruma ve güçlendirme ilkeleriyle örtüştüğü söylenebilir. Sonuç olarak, krizler ve intihar düşünceleri hayatın herhangi bir döneminde karşımıza çıkabilir. Ancak sosyal hizmetin insan odaklı, kapsamlı ve kanıta dayalı yöntemleri sayesinde bireyler bu durumu daha güçlü bir şekilde atlatabilirler. Uygun destek ve rehberlik sağlandığında, kriz bir son değil aksine bireyin yaşamında kendini daha güçlü ve umutlu hissettiği yeni bir zaman dilimi oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Arsel, C. O., Batıgün, A. D. (2011). İntihar ve cinsiyet: Cinsiyet rolleri, iletişim becerileri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 1 - 13.
- Ayata, R., & Çamur, G. (2020). Sosyal hizmet perspektifinden COVID-19 pandemi süreci ve sosyal sorunlara yönelik kriz değerlendirmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 21-38.
- Ballou, M. B., & Litwack, L. (1998). Crisis theory: Counseling out-of-control people. In L. L. Palmatier (Ed.), *Quality school community: Applying William Glasser's choice theory* (pp. 55-74). Accelerated Development.
- Bıçakçı, G. (2021). *COVID-19 pandemisinde kriz alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.

- Brown, G. K., Jeglic, E., Henriques, G. R., & Beck, A. T. (2006). Cognitive therapy, cognition, and suicidal behavior. In T. E. Ellis (Ed.), *Cognition and suicide: Theory, research, and therapy* (pp. 53–74). American Psychological Association.
- Cansız Kösesoy, B., & Şahin, M. (2022). İntihar davranışında bulunan vakalarda sosyal hizmet müdahale geçmişi ve mevcut ihtiyaçlar. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 263–281.
- Çetinkaya Büyükbodur, A. (2019). İntihar Girişimleri ve Retrospektif Sosyal İnceleme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 28–46.
- De Leo, D., Burgis, S., Bertolote, J., Kerkhof, A. D. M., & Bille-Brahe, U. (2004). Definitions of suicidal behavior. In D. De Leo et al. (Eds.), *Suicidal behavior: Theories and research findings* (pp. 17–39). Hogrefe & Huber.
- Doğan, T., & Karaman, N. G. (2018). Ailede boşanma: Çocuk ve ergenlerin boşanma sonrası yaşama uyumu. In Ö. Erdur-Baker & T. Doğan (Eds.), *Kriz danışmanlığı* (pp. 267–304). Pegem Akademi.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar* (Z. İlkgelen, Çev.). Pozitif Yayınları.
- Duyan, V. (2003). Sosyal hizmetin işlev ve rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1–22.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Dülger, H. E., Yemişçigil, A., Karali, H., Ege, B., & Hancı, İ. H. (1991). İntihar sonucu ölüm olgularının retrospektif incelenmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 7, 115–118.
- Eroğlu, M., Yıldırım, A. O., Uzkeser, M., Sarıtaş, A., Acemoğlu, H., Navruz, M., & Emet, M. (2014). Emergency room visits for suicide attempts: Rates, trends and sociodemographic characteristics of suicide attempts in northeastern Anatolia. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 24(4), 350–359.
- Eskin, M. (2007). İntiharda bilişsel davranışçı sağıltım yaklaşımları. *Kriz Dergisi*, 15(2), 15–35.
- Eskin, M. (2012). *İntihar: Açıklama, değerlendirme, tedavi ve önleme*. Hekimler Yayın Birliği.
- Gilliland, B. R., & James, R. K. (2012). *Crisis intervention strategies* (7th ed.). Brooks/Cole.
- Goldacre, M., & Hawton, K. (1985). Repetition of self-poisoning and subsequent death in adolescents. *British Journal of Psychiatry*, 146, 395–398.
- Hawton, K. (1986). *Suicide and attempted suicide among children and adolescents*. Sage.
- İbiş, E., & Kesgin, B. (2014). Türkiye’de sosyal hizmet ve medikal kurtarma açısından depremlerin incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- James, R. K. (2008). *Crisis intervention strategies* (4th ed.). Brooks/Cole.
- Kanel, K. (2003). *A guide to crisis intervention*. Brooks/Cole.
- Kaya, M. (2015). *Lise öğrencilerinin yaşadıkları gelişimsel ve travmatik sorunlar* (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi.
- Kim, S., Kim, J., Shin, I., & Yoon, J. (2012). Suicide and crisis intervention. *Journal of the Korean Medical Association*, 55(4), 341–349.
- Knox, K. S., & Roberts, A. R. (2008). The crisis intervention model. In N. Coady & P. Lehman (Eds.), *Theoretical perspectives for direct social work practice* (pp. 184–266). Springer.
- Kozatepe, E. (2015). *İntihar ve intihara teşebbüs yöntemleri, nedenleri ve çözüm yolları* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Loughran, H. (2011). *Understanding crisis therapies*. Jessica Kingsley Publishers.
- Öncü, B. (2019). İntihar davranışı: Tanım, epidemiyoloji ve risk etmenleri. Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Özgüven, H. D. (2003). İntihar girişimlerinde krize müdahale. *Kriz Dergisi*, 11(1).
- Payne, M. (2020). Kriz ve görev merkezli uygulama (İ. Dündar, Çev.). In *Modern sosyal hizmet kuramı* (pp. 167–196). Nika Yayınevi.
- Roberts, A. R. (2005). Seven-stage crisis intervention model.
- Roberts, A. R., & Yeager, K. R. (2009). *Pocket guide to crisis intervention*. Oxford University Press.
- Selimbeyoğlu, E. (2024). *Madde bağımlısı bireyler ve aile sistemi* (Yüksek lisans tezi). Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi.

Sosyal Hizmette Güncel Konular III

- Şiyez, M. D. (2006). Ergenlik döneminde intihar girişimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 413–420.
- Sözer, Y. (1992). Psikiyatride kriz kavramı. *Kriz Dergisi*, 1(1), 8–12.
- Şevik, A. E., Özcan, H. (2012). Kastamonu ilinde intihar girişimlerinin psikososyal değerlendirmesi: Krizi önleme ve müdahale yöntemleri nasıl olmalı?. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(3), 153 - 165.
- Teater, B. (2015). Krize müdahale. In *Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri* (pp. 229–247). Nika Yayınevi.
- Turan, N. (1992). *Sosyal kişisel çalışma*. MN Ofset.
- Yıldırım, Ş. (2016). Sosyal hizmette krize müdahale yaklaşımı. *CBÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4).
- Zubaroğlu Yanardağ, M., & Özmete, E. (2017). Klinik sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 203–225.

Bölüm 6

ÇALIŞMA HAYATININ SESSİZ TEHLİKELERİ: PSİKOSOSYAL RİSKLER

Kamil ATEŞ¹

GİRİŞ

Sanayileşme, dijitalleşme ve esnek çalışma modellerinin hızla yaygınlaştığı çağımızda çalışma hayatı, yalnızca fiziksel tehlikelerle değil, çoğu zaman fark edilmesi güç olan psikososyal risklerle de şekillenmektedir. Uzun çalışma saatleri, iş güvencesizliği, aşırı iş yükü, rol belirsizliği, mobbing (psikolojik taciz), örgütsel adaletsizlik ve iş-yaşam dengesinin bozulması gibi faktörler; çalışanların ruhsal, sosyal ve fiziksel sağlıklarını derinden etkilemektedir. Bu riskler çoğu zaman görünmez olmaları nedeniyle “sessiz” kalmakta; ancak etkileri birey, örgüt ve toplum düzeyinde son derece yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Türkiye’de birçok sektörde psikososyal risklerle karşılaşılmaktadır. Bununla ilgili psikososyal riskleri ele birçok araştırma ile yapıldığı görülmektedir. Ancak tüm riskleri ele alan çalışma sayısı oldukça azdır.

Psikososyal riskler, yalnızca bireysel dayanıklılık ya da kişisel uyum sorunları olarak ele alınamayacak kadar yapısal ve sistemiktir. Çalışma ortamının örgütlenme biçimi, yönetim anlayışı, kurumsal kültür ve sosyal ilişkiler ağı; çalışan sağlığının belirleyici unsurları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda iş kaynaklı stres, tükenmişlik, anksiyete, depresyon ve psikosomatik rahatsızlıklar giderek artmakta; iş kazaları, verimlilik kaybı ve işe devamsızlık gibi sonuçlarla çalışma yaşamının sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

Geleneksel iş sağlığı ve güvenliği yaklaşımlarının çoğunlukla fiziksel risklere odaklandığı görülürken, psikososyal risklerin sistematik biçimde tanımlanması, ölçülmesi ve önlenmesine yönelik yaklaşımlar hâlen sınırlı kalmaktadır. Oysa çağdaş çalışma yaşamında çalışan sağlığını korumak, yalnızca bedensel bütünlüğü

¹ Dr., Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü, kmlats65@gmail.com,
ORCID iD: 0000-0002-3196-9741

SONUÇ

Sonuç olarak bu çalışma yaşamında giderek artan psikososyal risklerin yalnızca bireysel sağlık sorunları değil; aynı zamanda sosyal adalet, insan onuru ve çalışan haklarıyla doğrudan ilişkili sosyal sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. İşyerinde şiddet, psikolojik taciz (mobbing), ayrımcılık, aşırı iş yükü ve iş stresi gibi riskler, çalışanların psikolojik iyilik hâlini zedelemenin ötesinde, aile ilişkilerini, sosyal işlevselliği ve toplumsal uyumu da olumsuz etkilemektedir. Bu yönüyle psikososyal riskler, sosyal hizmet disiplininin müdahale alanına giren çok katmanlı yapısal sorunlar olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal hizmet, birey-çevre etkileşimini merkeze alan yaklaşımıyla çalışma hayatındaki psikososyal risklerin anlaşılması ve önlenmesinde kritik bir role sahiptir. Endüstriyel sosyal hizmet uygulamaları; risklerin erken tespiti, çalışanlara psikososyal destek sunulması, güçlendirme temelli müdahalelerin geliştirilmesi ve örgüt içi savunuculuk faaliyetleri yoluyla hem çalışan refahını hem de kurumsal işleyişi desteklemektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet, yalnızca sorunlara müdahale eden değil, aynı zamanda sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının oluşturulmasına katkı sunan önleyici ve koruyucu bir mesleki işlev üstlenmektedir.

Sonuç olarak psikososyal risklerle etkin mücadele, sosyal hizmetin insan hakları, sosyal adalet ve güçlendirme ilkeleri doğrultusunda ele alındığında daha kalıcı ve sürdürülebilir sonuçlar doğuracaktır. Çalışma yaşamında sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol alması; çalışan sağlığının korunması, örgütsel farkındalığın artırılması ve daha adil, insan onuruna yakışır çalışma koşullarının geliştirilmesi açısından vazgeçilmezdir. Bu nedenle sosyal hizmet perspektifinin çalışma hayatına entegre edilmesi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde güçlü bir iyileşme potansiyeli taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Pub. L. No. 6331, T.C. Resmi Gazete (2012).
- Adamu Isa, A. (2015). Conflicts in Organizations: Causes and Consequences. *Journal of Educational Policy and Entrepreneurial Research (JEPER)*, 6(11).
- Adomi, E. E., & Ozioma Anie, S. (2006). Conflict management in Nigerian university libraries. *Library Management*, 27(8). <https://doi.org/10.1108/01435120610686098>
- Agun, H. (2018). İşyerinde ayrımcılık. In T. Turgut (Ed.), *Örgütsel davranış gündemdeki kavramlar* (Birinci Baskı, pp. 23–42). Çağlayan Kitap&Yayıncılık&Eğitim.
- Ahyia, A., Oppong, A., Ahyia Adu-Oppong, A., & Agyin-Birikorang, E. (2014). COMMUNICATION IN THE WORKPLACE: GUIDELINES FOR IMPROVING EFFECTIVENESS. *Global Journal of Commerce & Management Perspective*, 3(5).
- Aizer, A. (2010). The Gender Wage Gap and Domestic Violence. *The American Economic Review*, 100 4, 1847–1859. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:12159591>

- Akar, F. (2021). Kriz Yönetiminde Proaktif ve Reaktif Yaklaşım: Covid-19 Krizi Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 244–259.
- Alarcon, G. M., & Lyons, J. B. (2011). The Relationship of Engagement and Job Satisfaction in Working Samples. *The Journal of Psychology*, 145, 463–480. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:42441372>
- Andreyeva, T., Luedicke, J., & Wang, Y. C. (2014). State-Level Estimates of Obesity-Attributable Costs of Absenteeism. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 56, 1120–1127. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:5063051>
- Arditi, D., & Chotibhongs, R. (2005). Issues in Subcontracting Practice. *Journal of Construction Engineering and Management-Asce*, 131, 866–876. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:111226555>
- Ardıç, K., & Polatçı, S. (2008). TÜKENMİŞLİK SENDROMU AKADEMİSYENLER ÜZERİNDE BİR UYGULAMA (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69–96.
- Ardıç, K., & Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik sendromu ve madalyonun öbür yüzü: işle bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 21–46.
- Arora, C., & Wagh, R. (2017). *Importance of Work-Life Balance*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:150200194>
- Arslan Ertürk, A. (2014). İş Hukuku Boyutuyla Türkiye’de Psikolojik Taciz (Mobbing) ve Dünyadan Örnekler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 20(1).
- Ataöv, T. (1996). *Çalışmaların kaynağı olarak ayrımcılık (Birinci)*. Zirve Ofset.
- Ateş, K., Eryalçın, M., Durar, E., & Keleş, İ. (2023). Mavi yakalı kadın çalışanların iş ve aile hayatında yaşadığı sorunlar: endüstriyel sosyal hizmet perspektifinden bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 75, 284–303. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1197736>
- Auspurg, K., Hinz, T., & Sauer, C. (2017). Why Should Women Get Less? Evidence on the Gender Pay Gap from Multifactorial Survey Experiments. *American Sociological Review*, 82, 179–210. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:13720426>
- Aydın, İ. (2020). *İş yaşamında stres* (5.Baskı). Pegem Akademi.
- Aziri, B. (2011). JOB SATISFACTION, A LITERATURE REVIEW. *Management Research and Practice*, 3, 77–86. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:197870375>
- Badu, B. Y. Y., Made, S., & Saroyini, P. P. (2018). the effect of organizational culture on job satisfaction and employee organization commitment. *Russian Journal of Agricultural and Socio-Economic Sciences-RJOAS*, 12(84), 48–53.
- Bakker, A. B. (2011). An evidence-based model of work engagement. In *Current Directions in Psychological Science* (Vol. 20, Issue 4). <https://doi.org/10.1177/0963721411414534>
- Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2008). Towards a model of work engagement. *Career Development International*, 13(3). <https://doi.org/10.1108/13620430810870476>
- Bal, F. (2014). *Presentizm ve psikolojik sözleşmenin duygusal zekâ ile ilişkisi: Gaziantep Üniversitesi’nde bir uygulama* [Yüksek Lisans]. Gaziantep Üniversitesi .
- Bankert, B., Coberley, C. R., Pope, J. E., & Wells, A. R. (2015). Regional economic activity and absenteeism: a new approach to estimating the indirect costs of employee productivity loss. *Population Health Management*, 18 1, 47–53. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:28544222>
- Barlas, B., & Izci, F. B. (2018). Individual and workplace factors related to fatal occupational accidents among shipyard workers in Turkey. *Safety Science*, 101, 173–179. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:115579001>
- Basım, N. H., & Şeşen, H. (2005). Çalışma yaşamında tükenmişlik: sosyal hizmet uzmanları ile hemşireler üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 16(2), 57–70.
- Bayazıt Hayta, A. (2007). Çalışma ortamı koşullarının işletme verimliliği üzerine etkisi. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(1), 21–41.
- Bayraktaroğlu, S., Aras, M., & Atay, E. (2018). Çalışanlarda iş güvenliği ve iş kazası algısı: mavi yakalılar üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 1–15.

- Bellou, V. (2010). Organizational culture as a predictor of job satisfaction: The role of gender and age. *Career Development International*, 15(1). <https://doi.org/10.1108/13620431011020862>
- Bepko, J., & Mansalis, K. (2016). Common Occupational Disorders: Asthma, COPD, Dermatitis, and Musculoskeletal Disorders. *American Family Physician*, 93 12, 1000–1006. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:9373429>
- Byrne, U. (2005). Work-life balance. *Business Information Review*, 22, 53–59. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:154267262>
- Çelik, A., & Koçak, H. (2017). Türkiye işçi sınıfının görünümü 2017 (işçilerin çalışma ve yaşam koşulları ile, kanaat, deneyim ve tutumları alan araştırması (A. Çelik, Ed.). Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi. www.disk.org.tr
- Ceylan, H. (2012). Analysis of Occupational Accidents According to The Sectors in Turkey. *Gazi University Journal of Science*, 25, 909–918. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:108678435>
- Chandola, T., Heraclides, A., & Kumari, M. (2010). Psychophysiological biomarkers of workplace stressors. In *Neuroscience and Biobehavioral Reviews* (Vol. 35, Issue 1). <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2009.11.005>
- Chappell, D., & Di Martino, V. (2006). *Violence at Work* (Third edition). International Labour Organization.
- Christian, M. S., & Slaughter, J. E. (2007). Work engagement: A meta-analytic review and directions for research in an emerging area. *Academy of Management 2007 Annual Meeting: Doing Well by Doing Good, AOM 2007*. <https://doi.org/10.5465/ambpp.2007.26536346>
- Çiftçi, B. (2010). İşte Var Ol(ama)ma Sorunu ve İşletmelerin Uygulayabileceği Çözüm Önerileri. *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 1(24), 153–174.
- Cordeiro, R. C., & Dias, A. (2005). Stressful life events and occupational accidents. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 31 5, 336–342. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:92568>
- ÇSGB. (2014). *İşyerlerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) Bilgilendirme Rehberi* (E. Ö. Tümer, Ed.; 2nd ed.). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü.
- Daykin, N. (1997). *Workplace health promotion: Issues and strategies for the insecure workforce*.
- Debrah, Y. A., & Ofori, G. (2001). Subcontracting, Foreign Workers and Job Safety in the Singapore Construction Industry. *Asia Pacific Business Review*, 8, 145–166. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:154693399>
- Deep, S., Othman, H., & Salleh, B. M. (2016). Potential Causes and Outcomes of Communication Conflicts at the Workplace - A Qualitative Study in Pakistan. *Journal of Management Info*, 3(3). <https://doi.org/10.31580/jmi.v1i1.54>
- Demirel, Y. (2011). İşyerinde ayrımcılık: Kavramsal bir inceleme. *TİSK Akademi*, 6(12), 67–87. <http://search/yayin/detay/125937>
- Demirkol, T., & Şahin, Z. (2021). İş yaşamında birey ve kuruma yönelik bir tehdit unsuru: psikolojik taciz (mobbing). *Diyalektolog - Ulusal Hakemlin Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(27). <https://doi.org/10.29228/diyalektolog.49792>
- Descatha, A., Sembajwe, G., Pega, F., Ujita, Y., Baer, M., Boccuni, F., Di Tecco, C., Duret, C., Evannoff, B. A., Gagliardi, D., Godderis, L., Kang, S.-K., Kim, B. J., Li, J., Magnusson Hanson, L. L., Marinaccio, A., Ozguler, A., Pachito, D., Pell, J., ... Iavicoli, S. (2020). The effect of exposure to long working hours on stroke: A systematic review and meta-analysis from the WHO/ILO Joint Estimates of the Work-related Burden of Disease and Injury. *Environment International*, 142, 105746. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.envint.2020.105746>
- Di Martino, V., & Musri, M. (2001). *Guidance for the prevention of stress and violence at the workplace*.
- Efeoğlu, M. S., & Karaman, A. (2023). Çalışma yaşamında mobbing: kavramsal bir bakış. *Pamukkale University Journal of Business Research / Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 365–380. <https://doi.org/10.47097/piar.1274982>

- English, J. (2002). The communication problems experienced by workforce on-site, and their possible solutions. *Journal of Construction Research*, 03(02). <https://doi.org/10.1142/s1609945102000163>
- Erbaş, K. (2017). *Presenteeizm ile duygusal bağlılık arasındaki ilişki: Seyahat acentaları üzerine bir uygulama* [Yüksek Lisans]. Gazi Üniversitesi .
- Eren, E. (2015). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi* (15. Baskı). Beta Yayıncılık.
- Ertürk, E. (2020). Presenteeism (İşte var olamama sorunu). In A. Bedük & M. Öztürk (Eds.), *Farklı Boyutlarıyla Örgütsel Davranış* (Birinci Baskı, pp. 143–166). Gazi Kitabevi.
- Escribano, R. B., Beneit, J., & Luis Garcia, J. (2019). Violence in the workplace: some critical issues looking at the health sector. *Heliyon*, 5(3), e01283. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01283>
- Etiler, N., Çolak, B., Bicer, U., & Barut, N. (2004). Fatal Occupational Injuries among Workers in Kocaeli, Turkey, 1990–1999. *International Journal of Occupational and Environmental Health*, 10, 55–62. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:34532029>
- EU-OSHA. (2014). Calculating the cost of work-related stress and psychosocial risks. In *Www.Healthy-Workplaces.Eu*.
- Fenley, M. A., Jenkins, E. L., Pizatella, T. J., & Stout, N. A. (1992). *Homicide in U.S. workplaces; a strategy for prevention and research*.
- Fischer, T., Van Reemst, L., & De Jong, J. (2016). Workplace aggression toward local government employees: target characteristics. *International Journal of Public Sector Management*, 29(1). <https://doi.org/10.1108/IJPSM-05-2015-0100>
- Folkman, S. (2013). Stress: Appraisal and Coping. In M. D. Gellman & J. R. Turner (Eds.), *Encyclopedia of Behavioral Medicine* (pp. 1913–1915). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1005-9_215
- Ford, M. T., & Wooldridge, J. D. (2012). Industry growth, work role characteristics, and job satisfaction: a cross-level mediation model. *Journal of Occupational Health Psychology*, 17 4, 492–504. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:23553194>
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff Burn-Out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159–165. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.x>
- Garcia, M. P. (2013). Organizational conflict and organizational performance. *Asian Educational Research Association*, 3(1).
- García-Herrero, S., Mariscal, M. A., García-Rodríguez, J., & Ritzel, D. O. (2012). Working conditions, psychological/physical symptoms and occupational accidents. Bayesian network models. *Safety Science*, 50, 1760–1774. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:89610905>
- Garden, A. M. (1991). Relationship between burnout and performance. *Psychological Reports*, 68(3 Pt 1). <https://doi.org/10.2466/pr0.1991.68.3.963>
- Gödelek, E. (1988). *Üç farklı iş kolununun (tekstil, boya ve çimento) psiko-sosyal stres faktörleri yönünden karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göksel, A., & Tomruk, Z. (2016). Akademisyenlerde stres kaynakları ile stresle başa çıkmada ve stres durumunda gösterilen davranışların ilişkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 315–343.
- Güçlü, N. (2001). Stres Yönetimi-Stress Management . *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 91–109.
- Guevara, J. M., & Boyer, L. T. (1981). COMMUNICATION PROBLEMS WITHIN CONSTRUCTION. *Journal of the Construction Division*, 107(4). <https://doi.org/10.1061/jccea.0000986>
- Hämmig, O., & Bauer, G. F. (2009). Work-life imbalance and mental health among male and female employees in Switzerland. *International Journal of Public Health*, 54, 88–95. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:31655939>
- Hariato, Y., Asdar, M., & Alam, S. (2020). The Influence of Organizational Culture on Organizational Commitment and Job Satisfaction and Its Impact on Employee Performance. *Hasanuddin Journal of Business Strategy*, 2(3). <https://doi.org/10.26487/hjbs.v2i3.356>

- Hegewisch, A., Williams, C. H., & Harbin, V. G. (2012). *Gender Wage Gap by Occupation, The*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:157857461>
- ILO, & ÇSGB. (2023). *50 soruda İş Kanunu'nda çalışma süreleri* (H. Ay, Ed.). Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı .
- Ishimaru, T., Mine, Y., & Fujino, Y. (2021). Two definitions of presenteeism: sickness presenteeism and impaired work function. *Occupational Medicine*, 70(2), 95-100-100. <https://doi.org/10.1093/OCCMED/KQAA009>
- ILO 111 No'lu Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi, Pub. L. No. 22.12.1966 / 12484 (1958).
- İşıkhan, V. (2016). Çalışanlarda tükenmişlik sendromu. In M. Gülhan & Ü. Yılmaz (Eds.), *Akciğer Kanseri Destek Tedavisi* (pp. 366-391). TÜSAD Eğitim Kitapları Serisi.
- Jackson, S. E., Schwab, R. L., & Schuller, R. S. (1986). Toward an Understanding of the Burnout Phenomenon. *Journal of Applied Psychology*, 71(4), 630-640.
- Jayaweera, J. M. N., & Dayarathna, N. W. K. D. K. Dr. (2019). Presenteeism and Its Conceptualization: A Literature Review. *Sri Lankan Journal of Human Resource Management*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:212762165>
- Jokanović, B. T., Tomić, I., & Dudak, L. (2017). *Organizational conflict resolution*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:195781070>
- Jones, S., Casswell, S., & Zhang, J. (1995). The economic costs of alcohol-related absenteeism and reduced productivity among the working population of New Zealand. *Addiction*, 90 11, 1455-1461. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:30305624>
- Kahn, W. A. (1990). Psychological Conditions of Personal Engagement and Disengagement at Work. *The Academy of Management Journal*, 33(4), 692-724. <https://doi.org/10.2307/256287>
- Kalliath, T. J., & Brough, P. (2008). Work-life balance: A review of the meaning of the balance construct. *Journal of Management & Organization*, 14, 323-327. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:145351482>
- Kaplanşeren, S., & Örcü, E. (2018). İşe tutkunluğun örgütsel vatandaşlığa etkisi: otel çalışanları üzerine bir araştırma. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 7(1), 1-19.
- Karaca, M., & İnce, F. (2016). İşyerinde Saldırganlık ve Şiddet İşten Ayrılma Niyetini Etkiler (mi?): Kamu Sektörü Örneği / Do Aggressive Behavior and Violence Effect the Intention to Turnover of Employees' in Workplace : An Example in Public Sector. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 18(2), 41-62.
- Kaya, G. (2015). Kamudaki taşeron işçiler üzerine bir alan araştırması: Adıyaman örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 257-267.
- Kazimoto, P. (2013). Analysis of Conflict Management and Leadership for Organizational Change. *International Journal of Research In Social Sciences*, 3(1).
- Kim, H. K. (2014). Work-Life Balance and Employees' Performance: The Mediating Role of Affective Commitment. *Global Business and Management Research: An International Journal*, 6, 37. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:8016785>
- Kocakülâh, M. C., Kelley, A. G., Mitchell, K. M., & Ruggieri, M. (2011). *Absenteeism Problems And Costs: Causes, Effects And Cures*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:73348879>
- Litzcke, S., Schuh, H., & Pletke, M. (2013). Stress, Mobbing und Burn-out am Arbeitsplatz. In *Stress, Mobbing und Burn-out am Arbeitsplatz*. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-28624-7>
- Lokmanoglu, S. Y. (2023). *İş yerlerinde psikolojik taciz "mobbing"* (Gen.ve Günc.3. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Maeli, V. J. (1999). *A need analysis for an employee assistance program*. University of Johannesburg.
- Mamacı, M. (2023). Workplace aggression and violence. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi - USBED*, 5(8), 187-212.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/job.4030020205>
- Maslach, C., & Leiter, M. P. (1997). The truth about burnout. In *Atlantic*.

- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397–422.
- Mayhew, C., & Quinlan, M. (1997). Subcontracting and occupational health and safety in the residential building industry. *Industrial Relations Journal*, 28(3), 192–205. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1468-2338.00054>
- Mckenna, J. F., & Oritt, P. L. (1981). Job Dissatisfaction: A Social Disease. *Business & Society*, 20, 32–39. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:144920513>
- Mercanlıoğlu, Ç. (2010). Çalışma hayatında psikolojik tacizin (Mobbing) nedenleri, sonuçları ve Türkiye'deki hukuksal gelişimi". *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 37–46.
- Messenger, J. (2018). *Working Time and the Future of Work* (First published). International Labour Organization .
- Min, K., Park, S. G., Song, J. S., Yi, K.-H., Jang, T. W., & Min, J. (2013). Subcontractors and increased risk for work-related diseases and absenteeism. *American Journal of Industrial Medicine*, 56 11, 1296–1306. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:23152534>
- Moç, T. (2018). *Örgütsel adalet algısının çalışanların işte yabancılaşmaya etkisinde tükenmişliğin ve presenteeizmin rolü* [Doktora]. Atatürk Üniversitesi .
- Moura, D., Orgambidez-Ramos, A., & Gonçalves, G. (2014). Role Stress and Work Engagement as Antecedents of Job Satisfaction: Results From Portugal. *Europe's Journal of Psychology*, 10, 291–300. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:55389365>
- Naithani, Dr. P. (2009). Overview of Work-Life Balance Discourse and its Relevance in Current Economic Scenario. *Labor: Personnel Economics EJournal*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:114569035>
- Newstrom, J. W., & Davis, K. (1986). *Organizational Behavior: Human Behavior at Work* (Twelfth Edition). McGraw-Hill.
- Nordin, N. S., & Jelani, F. (2019). Communication Issues at the Workplace. *International Journal of Modern Languages And Applied Linguistics*, 3(2). <https://doi.org/10.24191/ijmal.v3i2.7642>
- Nur Amilia Md Yusof, A., & Hanim Rahmat Akademi Pengajian Bahasa, N. (2020). European journal of education studies communication barriers at the workplace: a case study. *European Journal of Education Studies*, 7(10).
- Olafsdottir, S. (2008). *The role of organizational culture in employees' work-life balance as an aspect of health* (Issue MPH 2008:18). Nordic Council of Ministers, Nordic School of Public Health NHV.
- Omisore, B. O., & Abiodun, A. R. (2014). Organizational Conflicts: Causes, Effects and Remedies. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 3(6). <https://doi.org/10.6007/ijarems/v3-i6/1351>
- Osabiya, B. J. (2015). Conflict management and resolution in Nigeria public sector. *Review of Public Administration and Management*, 4(8), 107–120.
- Özbakır, O., & Akşit, İ. (2023). Türkiye'de yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarının sektöre göre farklılıkların istatistiki olarak değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Latin America 7th International Conference on Scientific Researches*, 79–93.
- Özbucak Albar, B., & Ofluoğlu, G. (2017). Çalışma hayatında mobbing ve tükenmişlik. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(16), 538–550.
- Ozcirpici, B., Aydın, N., Olmez, C., & Sari, D. (2017). One-year incidence of occupational accidents among agricultural workers in Oğuzeli, Turkey. *Rural and Remote Health*, 17 3, 3950. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:39019889>
- Pega, F., Bálint, N., Momen, N. C., Ujita, Y., Streicher, K. N., Prüss-Üstün, A. M., Descatha, A., Driscoll, T., Fischer, F. M., Godderis, L., Kiiver, H. M., Li, J., Magnusson Hanson, L. L., Rugulies, R., Sørensen, K., & Woodruff, T. J. (2021). Global, regional, and national burdens of ischemic heart disease and stroke attributable to exposure to long working hours for 194 countries, 2000–2016: A systematic analysis from the WHO/ILO Joint Estimates of the Work-related Bur-

- den of Disease and Injury. *Environment International*, 154, 106595. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.envint.2021.106595>
- Pondy, L. R. (1967). Organizational Conflict: Concepts and Models. *Administrative Science Quarterly*, 12(2). <https://doi.org/10.2307/2391553>
- Quick, J. C., & Quick, J. D. (1984). *Organizational Stress and Preventive Management*. McGraw-Hill, .
- Rana, R. (2013). Effective Communication in a Diverse Workplace. *International Journal of Enhanced Research in Management & Computer Applications*, 2(2).
- Rantanen, J., Kinnunen, U., Mauno, S., & Tillemann, K. (2011). *Introducing Theoretical Approaches to Work-Life Balance and Testing a New Typology Among Professionals*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:3860280>
- Sağma Arı, G., & Bal Çına, E. (2008). Tükenmişlik Kavramı: Birey ve Örgütler Açısından Önemi. *Journal*, 15(1), 131–148.
- Sala, N., Arsuaga, J. L., Pantoja-Pérez, A., Pablos, A., Martínez, I., Quam, R. M., Gómez-Olivencia, A., Bermadez De Castro, J. M., & Carbonell, E. (2015). Lethal interpersonal violence in the middle pleistocene. *PLoS ONE*, 10(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0126589>
- Salminen, S. (1995). Serious occupational accidents in the construction industry. *Construction Management and Economics*, 13(4). <https://doi.org/10.1080/01446199500000035>
- Salvador, L. C. R., & Thinh, D. Van. (2016). Occupational Safety and Health: An overview. 2016 *IEEE 11th International Symposium on Applied Computational Intelligence and Informatics (SACI)*, 355–360. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:14114752>
- Samra, R. (2018). Brief history of burnout. *BMJ: British Medical Journal*, 363. <https://www.jstor.org/stable/26964252>
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., Bakker, A., & Gonzalez-Roma, V. (2002). The measurement of engagement and burnout: A confirmative analytic approach, *Journal of Happiness Studies*, vol no. *Journal of Happiness Studies*, 3(1).
- Schwieren, C. (2003). The gender wage gap - due to differences in efficiency wage effects or discrimination? *Research Memorandum*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:55347638>
- Selye, H. (1956). *The stress of life* (Revision Edition). New York : McGraw-Hill, 1978, c1976.
- Şenel, B., & Şenel, M. (2012). *The cost of absenteeism and the effect of demographic characteristics and tenure on absenteeism*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:11878976>
- Sevinç Yaman, P. (2023). *İş hukukunda mobbing* (Birinci Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Shah, S. (2015). Impact of organizational culture on job satisfaction: A study of steel plant. *Pranjana: The Journal of Management Awareness*, 18(1). <https://doi.org/10.5958/0974-0945.2015.00004.7>
- Shamara, R. A., Al-Rabayah, W. A., & Khasawneh, R. T. (2016). *The Effect of Job Satisfaction and Work Engagement on Organizational Commitment*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:10345405>
- Sharma, S. C., & Gupta, R. K. (2020). *Job Satisfaction: Difference in Levels among Selected Industries*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:219521882>
- Shimazu, A., & Schaufeli, W. B. (2008). Work engagement: an emerging concept in occupational health psychology. *Bioscience Trends*, 2 1, 2. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:26795396>
- Şimşek, S. (2020). İş sağlığı ve güvenliği kapsamında risk değerlendirme metodlarından Fine Kinney Metodunun bir örnekle değerlendirilmesi. *İSG Akademik-OHS Academic*, 2(2), 91–99.
- Singh, P., & Das, G. S. (1978). Organizational Culture and Its Impact on Commitment to Work. *Indian Journal of Industrial Relations*, 13(4), 511–524. <http://www.jstor.org/stable/27765685>
- Siqueira, V. de B., Rocha, A. de S. L., Schwingel, P. A., & Carvalho, F. M. (2023). Prevalence of Presenteeism in Agricultural Workers: Systematic Review. *Workplace Health & Safety*, 71(7), 318–324. <https://doi.org/10.1177/21650799231154281>
- Soratto, J., de Pires, D. E. P., de Lima Trindade, L., de Oliveira, J. S. A., Forte, E. C. N., & de Melo, T. A. P. (2017). JOB DISSATISFACTION AMONG HEALTH PROFESSIONALS WORKING IN THE FAMILY HEALTH STRATEGY. *Texto & Contexto Enfermagem*, 26. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:208394657>

- Sorensen, E. J. (1989). Measuring the Pay Disparity between Typically Female Occupations and other Jobs: A Bivariate Selectivity Approach. *Industrial & Labor Relations Review*, 42, 624–639. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:153447508>
- Spector, P. E., Zhou, Z. E., & Che, X. X. (2014). Nurse exposure to physical and nonphysical violence, bullying, and sexual harassment: A quantitative review. In *International Journal of Nursing Studies* (Vol. 51, Issue 1). <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2013.01.010>
- Sundaresan, S. (2014). *Work-Life Balance – Implications for Working Women*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:142647584>
- Swan, A. J. (2004). *ORGANISATIONAL CULTURE*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:36065202>
- Tadampali, A. C. T., & Hadi, A. (2017). *The Effect of Job Satisfaction and Organizational Commitment On Work Engagement and Performance*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:73578998>
- Taris, T. W., Ybema, J. F., Beckers, D. G. J., Verheijden, M. W., Geurts, S. A. E., & Kompier, M. A. J. (2011). Investigating the associations among overtime work, health behaviors, and health: A longitudinal study among full-time employees. *International Journal of Behavioral Medicine*, 18(4). <https://doi.org/10.1007/s12529-010-9103-z>
- Thompson, V. A. (1961). Hierarchy, Specialization, and Organizational Conflict. *Administrative Science Quarterly*, 5, 485. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:147299377>
- Tınaz, P. (2006). İşyerinde psikolojik taciz (Mobbing). *Journal*, 4(11), 13–28.
- Tokat, B., Cindiloğlu, M., & Kara, H. (2011). *Değerlerin psikolojik kuşatması-Mobbing*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Umutlu, S. (2021). *Kadınlarda İş-Aile-Yaşam Dengesi ve Tükenmişlik* (Birinci Baskı). Astana yayınları.
- Underhill, E., & Kelly, D. (1993). Eliminating Traditional Employment: Troubleshooters Available in the Building and Meat Industries. *Journal of Industrial Relations*, 35(3). <https://doi.org/10.1177/002218569303500303>
- Unsar, S., & Sut, N. (2009). General assessment of the occupational accidents that occurred in Turkey between the years 2000 and 2005. *Safety Science*, 47(5), 614–619. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2008.08.001>
- Vanella, P., Wilke, C. B., & Söhnlein, D. (2022). Prevalence and Economic Costs of Absenteeism in an Aging Population – A Quasi-Stochastic Projection for Germany. *Forecasting*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:246336023>
- Varma, S. B., Zainal Abidin, N. S., Amir, N., Sukimin, I. S., Nadri, H. N., & Rahmat, N. H. (2021). Workplace Communication Hindrances: The Contextual, Structural and Behavioural Factors. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 11(9). <https://doi.org/10.6007/ijarbss/v11-i9/11015>
- Wang, H., Chen, X., & Lu, C. (2020). When career dissatisfaction leads to employee job crafting. *Career Development International*, 25, 337–354. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:216159185>
- Westheus, K. (2006). The mobbings at medaille college. In K. Westhues (Ed.), *The Remedy And Prevention of Mobbing in Higher Education: Two Case Studies* (Revised). Edwin Mellen Pr.
- Xinyue, G. (2023). A Study of Organizational Conflict. *Accounting and Corporate Management*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:260148149>
- Yılmaz, F. (2014). Analysis of occupational accidents in construction sector in Turkey. *Journal of Multidisciplinary Engineering Science and Technology (JMEST)*, 1(5), 421–428. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:40239452>
- Yücel, Y. (2022). İşyeri stresi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3(0), 1959–1986.
- Zakaria, N. H., Malaysia, M., Mansor, N., Campus, D., & Abdullah, Z. (2012). *Workplace Accident in Malaysia: Most Common Causes and Solutions*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:27286641>

Bölüm 7

GELİŞMİŞ ÜLKELERDE YAYGIN, TÜRKİYE’DE SINIRLI BİR ALAN: ENDÜSTRİYEL SOSYAL HİZMET

Kamil ATEŞ¹

GİRİŞ

Sosyal hizmet mesleği, insan hakları, sosyal adalet ve güçlendirme temelli yaklaşımıyla en önemli disiplinlerden biridir.

Sosyal hizmet, tarihsel süreç içinde aileden sağlığa, adaletten eğitime kadar birçok alanda uygulama zenginliği kazanmış; bireyin çevresiyle etkileşimini merkeze alan bakış açısıyla toplumsal sorunlara çözüm üretmeyi amaçlamıştır. Bu genişleme sürecinin önemli ancak görece az bilinen alanlarından biri de endüstriyel sosyal hizmettir. Endüstriyel sosyal hizmet; çalışanların bireysel, ailesel ve örgütsel düzeyde yaşadıkları sosyal ve psikolojik sorunlara müdahale etmeyi, işyeri koşullarını iyileştirmeyi ve çalışan refahını artırmayı hedefleyen uzmanlaşmış bir sosyal hizmet alanıdır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde uzun yıllardır uygulanan bu alan, iş sağlığı ve güvenliği, çalışan destek programları, stres ve tükenmişlikle aynı zamanda bağımlılıkla mücadele, iş-yaşam dengesi ve örgütsel iyilik hâli gibi başlıklarda önemli katkılar sunmaktadır.

Endüstriyel sosyal hizmet, literatürde işyeri sosyal hizmeti, mesleki sosyal hizmet, çalışma yaşamında sosyal hizmet ve çalışan destek programları temelli sosyal hizmet gibi farklı kavramlarla da ifade edilmekte; bu durum alanın çok boyutlu, disiplinler arası ve dinamik yapısını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada endüstriyel sosyal hizmet tanımının kullanılması tercih edilmiştir.

Ele aldığım bu çalışma, endüstriyel sosyal hizmetin kuramsal temellerini, tarihsel gelişimini ve uygulama alanlarını ele alarak, dünya örnekleri ışığında alanın önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde kurumsallaşmış bir uygulama alanı olmasına karşın Türkiye’de sınırlı düzeyde bilinen ve uygulanan endüstriyel sosyal hizmetin, çalışma yaşamındaki güncel

¹ Dr., Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü, kmlats65@gmail.com,
ORCID iD: 0000-0002-3196-9741

Sonuç olarak endüstriyel sosyal hizmet, çalışma yaşamının insanî boyutunu görünür kılan, çalışanı yalnızca üretim unsuru olarak değil çok yönlü bir sosyal varlık olarak ele alan stratejik bir müdahale alanıdır; bu yönüyle hem günümüz çalışma yaşamının sorunlarına etkili çözümler sunmakta hem de geleceğin daha sağlıklı ve adil iş ortamlarının inşasında vazgeçilmez bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, yazarın Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. bünyesinde aktif yönetici olarak görev yapıyor olması, çalışma yaşamına ilişkin saha deneyimini akademik bilgiyle bütünleştirmesine olanak sağlamakta ve bu çalışmanın alana özgün ve uygulamaya dayalı bir akademik katkı sunmasını desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, K., Topuz, S., & Zengin, O. (2017). *TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNDE NELER OLUYOR?* <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:171462743>
- Altun, F. (2019). *İş yerinde sosyal hizmet uygulamalarının çalışanların iş tatminine ve örgütsel bağlılığına etkisi* [Doktora]. İstanbul Üniversitesi.
- Altuntaş, C. (2010). Çalışan destek programları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 57–75.
- An, Q., & Chapman, M. V. (2014). The Early Professional Experience of a New Social Worker in China. *Journal of Social Work Education*, 50, 322–333. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:143021949>
- Ateş, K. (2025). *Çalışanlarda psikososyal riskler ve tükenmişliğin endüstriyel sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesi: Ankara Şeker Fabrikası örneği* / [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Ateş, K., Eryalçın, M., Durar, E., & Keleş, İ. (2023). Mavi yakalı kadın çalışanların iş ve aile hayatında yaşadığı sorunlar: endüstriyel sosyal hizmet perspektifinden bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 75, 284–303. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1197736>
- Aydoğan, F. N., Yıldırım, B., & Esen, İ. (2023). İŞ YERİNDE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI: AMERİKA, ÇİN VE FRANSA ÖRNEKLERİ. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1129–1143. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1363165>
- Bargal, D. (1999). The Future Development of Occupational Social Work. *Administration in Social Work*, 23(3–4), 139–156. https://doi.org/10.1300/J147v23n03_08
- Bilge, M., & Bilge, H. (2023). Endüstriyel sosyal hizmet yaklaşımı odağında çalışanların iş yaşam kalite algıları üzerine değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 34(1), 151–168.
- Bowen, B. (1997). *A needs assessment for an employee assistance program* [Rand Afrikaans University]. <https://www.proquest.com/pqdtglobal/docview/2567983805/previewPDF/A21894576F0A4F22PQ/18?accountid=11248>
- Carter, I. (1977). Social work in industry: A history and a viewpoint. *Social Thought*, 3(1), 7–17. <https://doi.org/10.1080/15426432.1977.10383199>
- Çavuşoğlu, O. (2020). *Endüstriyel sosyal hizmet bağlamında iş doyumu ve iş aile yaşamı çatışması ilişkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Çetin, H. (2017). *KAMU YÖNETİMİ REFORMU ÇERÇEVESİNDE YEREL YÖNETİMLERDE SOSYAL HİZMETLER*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:186723999>
- Chandler, J., Berg, E., Ellison, M., & Barry, J. (2017). *Reconfiguring Professional Autonomy? : The case of social work in the UK*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:114579202>
- de Silva, E. G. (1988). Services to Customers: Customer Assistance Programs. In G. M. Gould & M. L. Smith (Eds.), *Social Work in the Workplace: Practice and Principles* (pp. 283–298). Springer Pub Co (January 1, 1988).

- Dunworth, M. (2007). Growing Your Own: The Practice Outcomes of Employment-based Social Work Training. An Evaluative Case Study of One Agency's Experience. *Social Work Education*, 26, 151–168. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:144896784>
- Evans, E. (1944). A business enterprise and social work. *The Compass*, 25(2), 11–15. <http://www.jstor.org/stable/23705906>
- Feng, C. (2013). Thoughts on the Professionalization and Industrialization of Social Work in China. *Chinese Education & Society*, 46, 102–192. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:147169931>
- Fleisher, A. (1917). Welfare service for employes. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 69, 50–57. <http://www.jstor.org/stable/1013214>
- Flexner, A. (2001). Is social work a profession? *Research on Social Work Practice*, 11(2). <https://doi.org/10.1177/104973150101100202>
- Forgey, M. A., He, K., & Cai, Y. (2023). Occupational Social Work: A Field of Practice in Need of Revival. *Families in Society*, 10443894231151316. <https://doi.org/10.1177/10443894231151316>
- Gao, J. G., & Yan, M. C. (2015). Social work in the making: The state and social work development in China. *International Journal of Social Welfare*, 24, 93–101. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:152571608>
- Gedik, M. (2020). Endüstriyel sosyal hizmetlerin insan hakları yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1138–1150. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-detay&Alan=sosyal&Id=Acyz_3YBu-adCBSEObsf
- Gehlenborg, H. (2001a). Occupational social work in Germany: A continuously developing field of practice. In Maiden. R. Paul (Ed.), *Global perspectives of occupational social work*. The Haworth Pres.
- Gehlenborg, H. (2001b). Occupational social work in Germany. *Employee Assistance Quarterly*, 17(1–2), 17–41. https://doi.org/10.1300/J022v17n01_02
- Googins, B., & Godfrey, J. (1985). The evolution of occupational social work. *Source: Social Work*, 30(5), 396–402. <http://www.jstor.org/stable/23714359>
- Googins, B., Reisner, E., & Milton, J. (1986). Industrial Social Work in Europe. *Employee Assistance Quarterly*, 1(3), 1–23. https://doi.org/10.1300/J022v01n03_01
- Guo, W. (2012). A preliminary exploration on transformative social work model in China: a case study on social work with migrant construction workers. *China Journal of Social Work*, 5, 51–66. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:154335429>
- Hughes, D. (2013). Introduction to the Special Issue: Occupational Social Work: Current Perspectives. *Social Work in Mental Health*, 11(5), 377–380. <https://doi.org/10.1080/15332985.2013.803513>
- Hughes, D., Olsen, M. C., & Newhouse, C. (2018). Occupational Social Work Education for Employee Assistance Practice. *Journal of Teaching in Social Work*, 38(4), 379–397. <https://doi.org/10.1080/08841233.2018.1518285>
- İşıkhan, V. (2013). Endüstriyel sosyal hizmet. In *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* (pp. 329–346). Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.
- İşıkhan, V. (2016). Çalışanlarda tükenmişlik sendromu. In M. Gülhan & Ü. Yılmaz (Eds.), *Akciğer Kanseri Destek Tedavisi* (pp. 366–391). TÜSAD Eğitim Kitapları Serisi.
- Karapınar, A. (2008). *Endüstri çalışanlarını motive eden etmenlerin Maslow ve Herzberg'in kuramlarına göre incelenmesi* [Yüksek Lisans]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayabek, I., & Çevik, C. (2021). Sağlık Çalışanlarında İş Yeri Risk Faktörleri ve Korunma. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:239955625>
- Kol, E., & Topgöl, S. (2022). İşyeri sosyal hizmeti ve yaşlı çalışanlar. In *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* (Vol. 2, Issue 1, pp. 111–122). Mardin Genç İzi Derneği.
- Kurzman, P. A., & Akabas, S. H. (1981). Industrial social work as an arena for practice. *Social Work (United States)*, 26(1). <https://doi.org/10.1093/sw/26.1.52>

- Liu, Y., Lam, C. M., & Yan, M. C. (2012). A challenged professional identity: the struggles of new social workers in China. *China Journal of Social Work*, 5, 189–200. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:153491871>
- Maeli, V. J. (1999). *A need analysis for an employee assistance program*. University of Johannesburg.
- Maiden, R. P. (2001a). The evolution and practice of occupational social work in the United States. *Employee Assistance Quarterly*, 17(1–2), 119–161. https://doi.org/10.1300/J022v17n01_07
- Maiden, R. P. (2001b). The Evolution and Practice of Occupational Social Work in the United States. *Employee Assistance Quarterly*, 17(1–2), 119–161. https://doi.org/10.1300/J022v17n01_07
- Masi, D. A. (1982). *Human services in industry*. Lexington, MA: D.C. Heath and Company. <http://hdl.handle.net/10713/4031>
- McClellan, K. (1982). An Overview of Occupational Alcoholism Issues for the 80's. *Journal of Drug Education*, 12(1), 1–27.
- Ngai, P., & Yuen-Tsang, W. A. (2011). The challenges of corporate social responsibility (CSR) multi-stakeholder practices: searching for a new occupational social work model in China. *China Journal of Social Work*, 4, 57–68. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:154894769>
- Parast, S. M., & Niya, H. S. (2015). *The roles of occupational social workers in workplace: with regard to social capital*. https://www.academia.edu/22245500/The_Roles_of_Occupational_Social_Workers_in_Workplace_With_Regard_to_Social_Capital
- Popple, P. R. (1981). Social work practice in business and industry, 1875–1930. *Social Service Review*, 55(2), 257–269. <http://www.jstor.org/stable/30011471>
- Ramakrishnan, K. R., & Balgopal, P. R. (1992). Linking task-centered intervention with employee assistance programs. *Families in Society*, 73(8), 488–494.
- Ravalier, J. M., Wainwright, E., Clabburn, O., Loon, M., & Smyth, N. (2020). Working conditions and wellbeing in UK social workers. *Journal of Social Work*, 21, 1105–1123. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:228935528>
- Şahin, D. (2019). The Impact of Health Promotion Programs on Presenteeism: A Review of the Literature. *The Journal of Health Sciences and Professions*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:242631542>
- Şen, S. (2023). Well-being and Psychosocial Risks in the Workplace: Strategies for Navigating Changing Dynamics. *OHS ACADEMY*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:266708828>
- Shain, M., & Groeneveld, J. (1980). *Employee assistance programs: Philosophy, theory, and practice*. Lexington Books.
- Shima, S., Tanaka, K., & Ohba, S. (2002). [Employee assistance program]. *Sangyo Eiseigaku Zasshi = Journal of Occupational Health*, 44 2, 50–55. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:19876092>
- Simms, M. (2009). Insights from a Management Prophet: Mary Parker Follett on Social Entrepreneurship. *Wiley-Blackwell: Business & Society Review*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:144020777>
- Şimşek, G., & Altun, F. (2021). Kurumsal Sosyal Sorumluluğun İşyerinde Sosyal Hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:237978706>
- Skidmore, R. A., Balsam, D., & Jones, O. F. (1974). Social work practice in industry. In *Work* (Vol. 19, Issue 3). <https://about.jstor.org/terms>
- Skidmore, R. A., Thackeray, M. G., & Farley, O. W. (1994). *Introduction to social work* (Fifth Edition). Prentice Hall.
- Smith, T. D., DeJoy, D. M., Dyal, M.-A. (Aimee), & Huang, G. (2019). Impact of work pressure, work stress and work–family conflict on firefighter burnout. *Archives of Environmental & Occupational Health*, 74, 215–222. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:205942241>
- Solmaz, U. (2019). *Çalışanların iş ve aile hayatı sorunlarına iş yeri sosyal hizmeti perspektifinden bakış: İstanbul'da bir uygulama* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans]. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Solmaz, U., & Kutlu, İ. (2020). İşyerinde sosyal hizmet mümkün mü? farklı ülkelerdeki işyerinde sosyal hizmet uygulamaları. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 172–185. <https://dergipark.org.tr/tushad>
- Stanley, N., Manthorpe, J., & White, M. (2006). Depression in the Profession: Social Workers' Experiences and Perceptions. *British Journal of Social Work*, 37, 281–298. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:144732128>
- Tatlıcan, M., & Çögenli, M. Z. (2020). İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ PERFORMANS DEĞERLENDİRME UYGULAMALARININ İŞ TATMİNİ ÜZERİNE ETKİSİ: ENDÜSTRİ İŞLETMESİ ÖRNEĞİ. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:225721600>
- Tatlıcioğlu, O., Küçükkaraca, N., & Firat, E. (2021). Sosyal hizmet öğrencilerinin insan hakları eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: Hacettepe Üniversitesi örneği. *Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 316–336.
- Tonn, J. C. (2003). *Mary P. Follett: Creating Democracy, Transforming Management*. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:142353811>
- Watson, T. J. (2003). *Sociology, work and industry* (Fourth edition). Taylor & Francis e-Library. <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/54555/1/17.Tony%20J.%20Watson.pdf>
- Wyers, N. L., & Kaulukukui, M. (1984). Social services in the workplace: rhetoric vs. reality. *Social Work*, 29(2), 167–172.
- Yan, M. C., Gao, J. G., & Lam, C. M. (2013). The Dawn is Too Distant: The Experience of 28 Social Work Graduates Entering the Social Work Field in China. *Social Work Education*, 32, 538–551. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:144488038>
- Yanardağ, U., & Zubaroğlu Yanardağ, M. (2020). İş yerinde sosyal çalışmayı Türkiye için düşünmek. *Çalışma ve Toplum*, 67(4), 2249–2270.
- Zastrow, C. (2016). *Sosyal hizmete giriş (Introduction to social work social welfare: empowering people)* (D. B. Çiftçi, Ed.; Dördüncü Baskı). Nika Yayınevi.

Bölüm 8

MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU KADINLARDA: DAMGALAMA, UMUT, UTANÇ VE ÇARESİZLİK DÖNGÜSÜNDE SOSYAL HİZMETİN ROLÜ

Sevda YALÇIN¹

GİRİŞ

Madde kullanım bozukluğu, günümüzde sadece bireysel bir sorun olarak değil, aynı zamanda tüm toplumları etkileyen küresel bir sorun olarak ele alınmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) madde kullanım bozukluğunu, bireyin sağlığını, yaşam kalitesini ve toplumsal işlevselliğini olumsuz yönde etkileyen bir bozukluk olarak tanımlamaktadır. Bu durum ayrıca, madde kullanımının birey üzerinde yarattığı fizyolojik, biyolojik ve psikososyal etkilerinin yanında aile, sosyal çevresi ve toplum üzerinde oluşturduğu sonuçlarla da ilişkilidir.

Genel olarak, kadınların madde kullanımının erkeklere kıyasla daha düşük olduğu bilinmektedir. Ancak yapılan yeni araştırmalarda, erkekler ve kadınlar arasındaki bu farkın son yıllarda daraldığını gösteren çalışmalarda, kadınlarda madde kullanımının arttığını gösteren raporlar bulunmaktadır. 2021 Dünya Uyuşturucu Raporunda, psikoaktif madde kullananların üçte birinin kadın olduğunu tahmin etmekte, bu ilaçların kullanımı ve uyuşturucu tedavi merkezlerine bildirim açısından erkekler ile kadınlar arasındaki gösterge yüzdesinin daha benzer hale geldiğini göstermektedir (Greenfield & ark., 2010; Olupona & Olayinka, 2022). Ayrıca ülkemizde yapılan bir araştırmada da; madde kullanım bozukluğu tedavisi alan bireylerle yapılan önceki araştırmalarda bildirilen kadın oranlarından daha yüksek olduğunu ortaya çıktığı bildirilmiştir. Bu bulgu, son yıllarda kadınların bağımlılık tedavi hizmetlerine erişiminde görece bir artış yaşandığını göstermektedir (Bilici, Ünübol & Ünübol, 2019).

Kadınların madde kullanımına ilişkin resmi istatistiklerin erkeklere kıyasla daha düşük düzeyde görünmesinin temel nedenlerinden biri, madde kullanımı

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet AD, Doktora Öğrencisi, sevdalaycin80@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7258-1009

KAYNAKÇA

- Akdağ EM, Kotan VO, Kose S, Et Al. *The Relationship Between Internalized Stigma And Treatment Motivation, Perceived Social Support, Depression And Anxiety Levels In Opioid Use Disorder. Psychiatry Clin Psychopharmacol* 2018; 28(4): 394-401.
- Alevsaçanlar Cücü, S. (2023). Kendi Kendine Yardım Grupları: Bağımlılık Tedavisindeki Rolü. *Current Addiction Research*, 7(2), 30-37. <https://doi.org/10.32739/Car.2023.7.2.219>
- Adams, R. (2008). *Empowerment, Participation And Social Work*. Palgrave Macmillan.
- Atlam D, Çınaroğlu Asar A, Sasman Kaylı D, Kırılı U. Kadınlarda Alkol Ve Madde Bağımlılığında Toplumsal Ve Kendini Damgalama. *Bağımlılık Dergisi*. Eylül 2024;25(3):311-319. Doi:10.51982/Bagimli.1378697.
- Anand, Tanya; Kandasamy, Arun1; Suman, L. N.. Self-Stigma, Hope For Future, And Recovery: An Exploratory Study Of Men With Early-Onset Substance Use Disorder. *Industrial Psychiatry Journal* 31(2):P 299-305, Jul–Dec 2022. | DOI: 10.4103/İpj.İpj_52_21 .
- Blondell, R. D., Frydrych, L.M., Jaanimagi, U., Ashrafioun, L. (2011). A Randomized Trial Of Two Behavioral Interventions To Improve Outcomes Following Inpatient Detoxification For Alcohol Dependence. *J Addict Dis*, 30(2) ,136-48.
- Baykara Acar, Y. Acar, H. (2002). *Sistem Kuramı - Ekolojik Sistem Kuramı Ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar Ve Farklılıklar. Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 29-35.
- Bilici, R. (2019). *Investigation Of The Effect Of Internalized Stigmatization On Addiction Characteristics And Perceived Social Support In Women Addicts. Anatolian Journal Of Psychiatry*. <https://doi.org/10.5455/APD.15950>
- Bağımlılık Ve Stigma, 2018, Melike Şimşek, Yeşilay Yayınları,
- Campbell (2000), Nancy D. Campbell'in "Using Women: Gender, Drug Policy, And Social Justice.
- Cazalis A, Lambert L, Auriacombe M. Stigmatization Of People With Addiction By Health Professionals: Current Knowledge. A Scoping Review. *Drug Alcohol Depend Rep*. 2023 Oct 24;9:100196. Doi: 10.1016/J.Dadr.2023.100196. PMID: 38023342; PMCID: PMC10656222.
- Çam O, Ayakdaş Dağı D. (2017); Alkol Bağımlılarında İçselleştirilmiş Damgalama, Suçluluk Ve Utanç Duyguları. *Bağımlılık Dergisi*. 145-151.
- Demir B, Şahin Ş, Sancaktar M, Sargın EN, Köse Z, Altındağ A. Madde Kullanım Bozukluğunda İçselleştirilmiş Damgalanmanın Klinik Özellikler Ve Tedavi Motivasyonu İle İlişkisi. *Bağımlılık Dergisi*. Mart 2022;23(1):30-36. Doi:10.51982/Bagimli.958705
- Demircan D, Tamam L. Madde Kullanım Bozukluğuna Aile Perspektifinden Bir Bakış. *Bağımlılık Dergisi*. December 2024;25(4):491-497. Doi:10.51982/Bagimli.1432624.
- Elms, N., Link, K., Newman, A., & Brogly, S. (2018). Need For Women-Centered Treatment For Substance Use Disorders: Results From Focus Group Discussions. *Harm Reduction Journal*, 15. <https://doi.org/10.1186/S12954-018-0247-5>.
- Ehrmin, J. T. (2001). Unresolved Feelings Of Guilt And Shame In The Maternal Role With Substance-Dependent African American Women. *Journal Of Nursing Scholarship*, 33(1), 47-52.
- Erbay, E. (2019). Güç Ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(42), 41-64. <https://doi.org/10.21560/Spd.Vi.546674>
- Greenfield SF, Back SE, Lawson K. Substance Abuse In Women. *Psychiatr Clin North Am*. 2010 Jun;33(2):339-55. Doi: 10.1016/J.Psc.2010.01.004.
- Gürel, M., Daşgün, A., Aktürk, İ., Yaman, Ö. M. (2025). Kadın Bağımlı Olmak: Tedavi Süreci, Zorluklar Ve Öneriler. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 13(36), 84-108. <https://doi.org/10.52528/Genclikarastirmalari.1553453>
- Goffman, E. (2009). *Stigma: Notes On The Management Of Spoiled Identity*. Simon And Schuster.
- Doğan, İ., & Duyan, V. (2015). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Yaz Uygulamasının Sosyal Hizmet Uygulamasının Amaçları Açısından Değerlendirilmesi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 105-126.
- IFSW. (2014). *Global Definition Of Social Work Profession. Erişim Adresi: https://www.ifsw.org/What-Is-Social-Work/Global-Definition-Of-Social-Work/*

- Fonseca, F., Robles-Martínez, M., Tirado-Muñoz, J. Ve Diğerleri. (2021), Bağımlılık Bozukluklarına Cinsiyet Bakış Açısı. *Curr Addict Temsilcisi*; 89–99. <https://doi.org/10.1007/S40429-021-00357-9>
- Hien DA, Wells EA, Jiang H, Suarez-Morales L, Campbell AN, Cohen LR, Miele GM, Killeen T, Brigham GS, Zhang Y, Hansen C, Hodgkins C, Hatch-Maillette M, Brown C, Kulaga A, Kristman-Valente A, Chu M, Sage R, Robinson JA, Liu D, Nunes EV. Multisite Randomized Trial Of Behavioral Interventions For Women With Co-Occurring PTSD And Substance Use Disorders. *J Consult Clin Psychol*. 2009 Aug;77(4):607-19. Doi: 10.1037/A0016227. PMID: 19634955; PMCID: PMC2795638.
- Humphreys K, Mankowski ES, Moos RH, Finney JW. Do Enhanced Friendship Networks And Active Coping Mediate The Effect Of Self-Help Groups On Substance Abuse? *Ann Behav Med*. 1999 Spring;21(1):54-60. Doi: 10.1007/BF02895034. PMID: 18425655.
- Jones, A., Strong-Jones, S., Bishop, R.. (2024). The Impact Of Family Systems And Social Networks On Substance Use Initiation And Recovery Among Women With Substance Use Disorders.. *Psychology Of Addictive Behaviors : Journal Of The Society Of Psychologists In Addictive Behaviors*. <https://doi.org/10.1037/Adb0001007>.
- Kutlu, Y. (2011). Kadının Madde Kullanımı Ve Bağımlılığı. *J Psy Nurs*, 2(2), 90-93.
- Krendl AC, Perry BL. Stigma Toward Substance Dependence: Causes, Consequences, And Potential Interventions. *Psychol Sci Public Interest*. 2023 Nov;24(2):90-126. Doi: 10.1177/15291006231198193. Epub 2023 Oct 26. PMID: 37883667.
- Kim H, Min MO, Han DH. Personal Social Networks And Relapses In Women With Substance Dependence: Application Of The Theory Of Planned Behavior. *Psychiatry Investig*. 2022 Oct;19(10):795-802. Doi: 10.30773/Pi.2022.0168. Epub 2022 Oct 21. PMID: 36327959; PMCID: PMC9633172.
- Lee N, Boeri M. Managing Stigma: Women Drug Users And Recovery Services. *Fusio*. 2017 Spring;1(2):65-94. PMID: 30140790; PMCID: PMC6103317.
- Luoma, J. B., Twohig, M. P., Waltz, T., Hayes, S. C., Roget, N., Padilla, M., & Fisher, G. (2007). *An Investigation Of Stigma In Individuals Receiving Treatment For Substance Abuse*. *Addictive Behaviors*, 32(7), 1331–1346.
- Mullaly, B. (2010). Challenging oppression and confronting privilege: A critical social work approach. Oxford University Press.
- Motyka, M., Al-Imam, A., Haligowska, A., & Michalak, M. (2022). Helping Women Suffering From Drug Addiction: Needs, Barriers, And Challenges. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 19. <https://doi.org/10.3390/Ijerp192114039>.
- Ünüböl, B., Ünüböl, H., Bilici, R. (2019). Kadın Bağımlılarda İçselleştirilmiş Damgalanmanın Bağımlılık Özelliklerine Ve Algılanan Sosyal Desteğe Olan Etkisinin İncelenmesi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(4), 377-384.
- Olupona, T., Olayinka, O. (2022). Women And Substance Use Disorders. In: Akerele, E. (Eds) Substance And Non-Substance Related Addictions. Springer, Cham
- Ögel K. Sigara, Alkol Ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi Ve Önleme. İstanbul: Yeniden Yayınları; 2010. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2018) <http://ogelk.net/Makale/112-Kisisel-Kitaplarimbagimlilik-Temel-Kitabi.Html>
- Page, S., Fedorowicz, S., McCormack, F., & Whitehead, S. (2024). Women, Addictions, Mental Health, Dishonesty, And Crime Stigma: Solutions To Reduce The Social Harms Of Stigma. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 21(1),
- Pash, F. (2017). Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların Ekolojik Sistem Yaklaşımı Açısından İncelenmesi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 39-53.
- Pincus, A. Ve A. M1nahan. (1973) *Social Work Practice: Model And Method*. Illinois: Peacock Press.
- Payne, M. (2014). *Modern Social Work Theory (4th Ed.)*. Oxford University Press.
- Saçaklı, G., & Odabaş, D. (2023). Kadınlarda Madde Bağımlılığı. *Advances In Women's Studies*, 5(2), 44-48.

Sosyal Hizmette Güncel Konular III

- Saruç, S. (2014). Türkiye’de Kadın Hükümlüler: Kadın Hükümlülerin Profili Ve Suçluluğa Etki Eden Olguların Analizi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 61-88.
- Saleebey, D. (2013). *The Strengths Perspective In Social Work Practice* (6th Ed.). Pearson.
- Stone, R. Pregnant Women And Substance Use: Fear, Stigma, And Barriers To Care. *Health Justice* 3, 2 (2015). <https://doi.org/10.1186/S40352-015-0015-5>.
- Shannon, M. K. (2017). *A Phenomenological Study Of Female Counselors Recovering From A Substance Use Disorder*. Retrieved From <https://www.proquest.com/dissertations-theses/phenomenological-study-female-counselors/docview/1964262460/se-2>
- Yılmaz M, Cüceler S. Alkol Bağımlılığı Ve Damgalanma. *Bağımlılık Dergisi*. Eylül 2019;20(3):167-174.

Bölüm 9

DİJİTAL EKOSİSTEMDE İLİŞKİSEL DÖNÜŞÜM: LOVEBOMBING (AŞK BOMBARDIMANI) VE GHOSTING (HAYALETLEŞME) ÖRNEĞİ

Bülent ÖNGÖREN¹

GİRİŞ

Günümüz dijital çağı, beliren yetişkinlerin romantik ilişki kurma, sürdürme ve sonlandırma biçimlerini kökten bir değişime uğratmıştır. Geleneksel flört pratikleri yerini ekranlar aracılığıyla yönetilen, hızın ve tüketimin esas olduğu yeni bir etkileşim ekosistemine bırakmıştır. Sosyal hizmetin temel dayanağı olan “Ekosistem Kuramı” penceresinden bakıldığında, dijital platformlar artık sadece birer araç değil; bireyin mikro düzeydeki duygusal bağlarını ve makro düzeydeki kültürel normlarını yeniden şekillendiren dinamik birer sistemdir.

Bu bağlamda; “love-bombing” (aşk bombardımanı) ve “ghosting” (hayaletleşme) gibi davranışlar, yalnızca bireysel manipülasyon stratejileri olarak değil, dijital flört kültürünün gençler arasında “normalleşen” yapısal unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçenek bolluğu ve dijital anonimliğin yarattığı bu yeni gerçeklik, bağlılık düzeyini düşürürken ilişkisel belirsizliği standart bir süreç haline getirmektedir. Bu makale, söz konusu kavramları patolojik birer sapma olmaktan ziyade, dijitalleşen dünyanın birer çıktısı ve yeni nesil ilişki normları olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Böylece, gençlerin sosyal ağlar içerisindeki duygusal deneyimlerinin sosyokültürel zemini, güncel kuramsal yaklaşımlar ışığında tartışmaya açılacaktır.

GENÇLERDE (BELİREN YETİŞKİNLİKTE) İLİŞKİSEL EKOSİSTEM

Modern literatürde gençlik, artık çocukluktan yetişkinliğe geçilen biyolojik bir köprüden ziyade; Arnett (2000) tarafından tanımlanan ve 18-29 yaş aralığını

¹ Doç.Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, bulentongoren@mu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1288-0765

platformların sunduğu hiper-bağlantısallık ve sonsuz seçenek illüzyonu, bireylerin ilişkisel yatırımlarını ve bağlılık düzeylerini kökten değiştirmektedir. Ekolojik Sistemler Kuramı penceresinden bakıldığında; love-bombing ve ghosting gibi fenomenler, artık münferit manipülasyon vakaları olmaktan çıkmış, makrosistemdeki hız ve tüketim odaklı kültürel normların bir yansıması olarak “yeni normal” haline gelmiştir.

Dijitalleşme, bir yandan fiziksel sınırları aşan bir partner havuzu sunarken, diğer yandan ilişkisel süreçleri “asgari çaba” içeren pratiklere indirgemekte ve duygusal derinliği zayıflatmaktadır. Sonuç olarak, beliren yetişkinler için romantik ilişkiler; güvenli bir liman olmaktan ziyade, sürekli bir dijital gözetim, seçenek paradoksu ve belirsizlik döngüsü içinde sürdürülen kırılan yapılar halini almıştır. Bu dönüşüm, gençlerin sosyal işlevselliğini ve genel refahını doğrudan etkileyen sistemik bir risk faktörü olarak değerlendirilmelidir.

Elde edilen bulgular ışığında, beliren yetişkinlerin ilişkisel refahını artırmak amacıyla şu öneriler sunulmaktadır:

- Üniversite müfredatlarına ve sosyal hizmet müdahalelerine; dijital manipülasyon stratejilerini (breadcrumbing, gaslighting vb.) tanımayı içeren «teknoloji-duyarlı ilişki eğitimleri» dahil edilmelidir.
- Uzmanlar, müracaatçıların romantik sorunlarını değerlendirirken “çevresi içinde birey” odağını dijital çevreyi de kapsayacak şekilde genişletmeli ve dijital dünyadaki dışlanma (ghosting) deneyimlerini “belirsiz kayıp” olarak ele almalıdır.
- Gençlerin dijital araçları ilişkisel bakımı derinleştirmek için nasıl kullanabilecekleri üzerine farkındalık çalışmaları yapılmalı, “asgari çaba” yerine nitelikli etkileşim teşvik edilmelidir.
- Dijital flört uygulamalarının algoritmik yapılarının ve sunduğu “seçenek paradoksu”nun gençler üzerindeki psikolojik etkilerine yönelik kamuoyu farkındalığı oluşturulmalı ve bu alanlarda etik rehberler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acevedo, B. P., ve Aron, A. (2009). Does a long-term relationship kill romantic love? *Review of General Psychology*, 13(1), 59–65. <https://doi.org/10.1037/a0014226>
- Aksoy, B. N., ve Taştan, N. (2022). Beliren yetişkinlikte kimlik gelişimi: Stresle başa çıkma becerilerinin yordayıcılığı. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 309-334.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C., ve Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation. *Personality and Individual Differences*, 43(1), 179-189.

- Baykara Acar, Y., ve Acar, H. (2002). Sistem yaklaşımı, eko-sistem yaklaşımı ve sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 13(1), 29–35.
- Baym, N. K. (2015). *Personal connections in the digital age* (2nd ed.). Polity Press.
- Baysal, B. (2024). *Beliren yetişkinlerin ilişki doyumu yordayıcıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Beri, R. (2024). Love bombing and emotional abuse among college students. *International Journal of Interdisciplinary Approaches in Psychology (IJIAIP)*, 2(1), 158-167.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment* (2nd ed.). Basic Books. (Original work published 1969).
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In T. Husen ve T. N. Postlethwaite (Eds.), *International encyclopedia of education* (2nd ed., pp. 1643–1647). Elsevier.
- Campbell, W. K., ve Foster, C. A. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. In C. Sedikides ve S. Spencer (Eds.), *The self* (pp. 115–138). Psychology Press.
- Canary, D. J., ve Stafford, L. (1992). Relational maintenance strategies and equity in marriage. *Communication Monographs*, 59(3), 243–267.
- Chapaux-Morelli, P., ve Couderc, P. (2020). *İkili ilişkilerde duygusal manipölasyon: Psikolojik taciz*. (Çeviren/Yayın bilgisi eklenmeli).
- Chou, H. G., ve Edge, N. (2012). “They are happier and having better lives than I am”: The impact of using Facebook on perceptions of others’ lives. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(2), 117–121. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0324>
- Clempner, J.B. (2017) ‘A Game Theory Model for Manipulation Based on Machiavellianism: Moral and Ethical Behavior’ *Journal of Artificial Societies and Social Simulation* 20 (2) 12 doi: 10.18564/jasss.3301
- Crawford, M. (2020). Ecological systems theory: Exploring the development of the theoretical framework as conceived by Bronfenbrenner. *Journal of Public Health Issues and Practices*, 4(2), 170.
- Crouse JJ, Ho N, Scott J, vd . (2022). Dynamic networks of psychological symptoms, impairment, substance use, and social support: The evolution of psychopathology among emerging adults. *European Psychiatry*. 65(1):e32. doi:10.1192/j.eurpsy.2022.23
- De Wiele, C.V., ve Campbell, J. F. (2019). From swiping to ghosting: Conceptualizing rejection in mobile dating. In *It Happened on Tinder*.
- Demirel, A.C., ve Tapan, M. G. (2023). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya ve kompulsif çevrimiçi alışveriş bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 60-78.
- Dibble, J. L., ve Drouin, M. (2014). Using modern technology to keep in touch with back burners. *Computers in Human Behavior*, 34, 209–216. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.053>
- Duran, R. L., ve Kelly, L. (2020). Relational maintenance in the digital age. *Journal of Social and Personal Relationships*.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117–140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>
- Finkel, E. J., Hui, C. M., Carswell, K. L., ve Larson, G. M. (2014). The suffocation of marriage: Climbing Mount Maslow without enough oxygen. *Psychological Inquiry*, 25(1), 1–41. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2014.863723>
- Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., ve Thomas, G. (2000). Ideals, perceptions, and evaluations in early relationship development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 933–940. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.6.933>
- Fletcher GJ, Simpson JA, Campbell L, Overall NC. (2015). Pair-bonding, romantic love, and evolution: the curious case of Homo sapiens. *Perspect Psychol Sci*. 10(1):20-36. doi: <https://doi.org/10.1177/1745691614561683>.

- Fraley, R. C., ve Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132–154. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.132>
- García-Mendoza, M. C., vd . (2020). Emotional autonomy and adjustment among emerging adults: The moderating role of family relationships. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 380–387.
- George, A. S. (2024). Escaping the situationship. *PUIIJ*, 2(3).
- Gómez-López, M., vd . (2019). Well-being and romantic relationships: A systematic review in adolescence and emerging adulthood. *International Journal of Environmental Research and Public Health* (IJERPH), 16(2415).
- Gottman, J. M., ve Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 221–233. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.2.221>
- Güçlü, C. H., ve Çok, F. (2024). Beliren yetişkinlik döneminde sosyal duygusal gelişim. [Kitap Bölümü]. (Kitap adı ve editör bilgisi eklenmeli).
- Hazan, C., ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- İşmen Gazioğlu, A. E., Sertelin Mercan, Ç., ve Demir, İ. (2022). Romantik ilişki eğitimi: Bir gözden geçirme çalışması ve Türkiye için öneriler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(4), 555–569.
- Karney, B. R., ve Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.3>
- Kaya, B. (2021). Beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki düzeylerinin yordayıcısı olarak sosyal medya bağımlılığı. *Online Journal of Technology Addiction ve Cyberbullying*, 8(1), 23–42.
- LeFebvre, L. E. (2017). Ghosting as a relationship dissolution strategy in the technological age. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(2), 1–25. <https://doi.org/10.1177/0265407517705091>
- Lenton, A. P., ve Stewart, B. D. (2008). I can't explain it, but I know it when I see it: The zelig-like nature of romantic chemistry. *Personal Relationships*.
- Marini, L., ve Sembiring, V. R. (2021). Psychological distress of ghosting victims in early adulthood. *Psikologia: Jurnal Pemikiran dan Penelitian Psikologi*, 16(2), 47–50.
- Millhone, C. (2025). *What does love bombing mean?* <https://health.clevelandclinic.org/love-bombing>
- Mirzayev, A., & Benli, T. (2023). Tüketicilerin online alışveriş deneyimlerinin demografik özelliklerine göre farklılıkları. *Yönetim ve Alan Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1–15. <https://doi.org/10.52736/ubeyad.1372815>
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R., ve Rauthmann, J. F. (2014). Is there a “dark side” to emotional intelligence? Specific links to the Dark Triad of personality. *Frontiers in Psychology*, 5, 453.
- Navarro, R., Larrañaga, E., Yubero, S., & Villora, B. (2020). Psychological Correlates of Ghosting andBreadcrumbing Experiences: A Preliminary Study among Adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 1116. <https://doi.org/10.3390/ijerph17031116>
- Okamoto, R.M.,vd . (2024). Confident commitment: Financial self-efficacy's indirect association with romantic relationship flourishing. *Journal of Family and Economic Issues*, 45, 35–44.
- Özdoğan, H. K. (2022). *Beliren yetişkinlerde ilişki doyumu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Roberts, J. A., ve David, M. E. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 54, 134–141. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.07.058>
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(2), 172–186. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(80\)90007-4](https://doi.org/10.1016/0022-1031(80)90007-4)
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., ve Agnew, C. R. (1998). The Investment Model Scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5(4), 357–387.

- Stanley, S. M., Rhoades, G. K., ve Markman, H. J. (2010). Sliding versus deciding: Inertia and the premarital cohabitation effect. *Family Relations*, 55(4), 499–509.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135.
- Strutzenberg, C. (2016). *Love-bombing: A narcissistic approach to relationship formation* [Master's thesis]. Culpurs College.
- Sweet, P. L. (2019). The sociology of gaslighting. *American Sociological Review*, 84(5), 851–875. <https://doi.org/10.1177/0003122419874843>
- Thibaut, J. W., ve Kelley, H. H. (1959). *The social psychology of groups*. Wiley.
- Tokunaga, R. S. (2011). Social networking site or social surveillance site? *Computers in Human Behavior*, 27(2), 705–713. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.08.014>
- Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.
- Vangelisti, A. L., and Perlman, D. (Eds.). (2006). *The Cambridge handbook of personal relationships*. Cambridge University Press.
- Vowels, L. M., Vowels, M. J., ve Carnelley, K. B. (2022). Situationships: Ambiguity and attachment in modern romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39(11), 1–23. <https://doi.org/10.1177/02654075221110240>
- Yap, M. A., Francisco, A. M., ve Gopez, C. (2021). From best friends to silent ends: Exploring the concepts of ghosting in non-romantic relationships. *International Journal of Multidisciplinary*, 2(10), 943-951.